

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2009

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

ÅRSSKRIFT

2009

**LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING**

Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift 2009

Udgivet af
Lokalhistoriske Forening Stubbekøbing

Redaktion:
Foreningens bestyrelse

Opsætning & lay-out:
Arkivlederen

Tryk:
Toptryk Grafik, Falster afd. 5485 2094
falster@toptryk.dk

ISSN 0109 - 2162

Indholdsfortegnelse

Tekst til forside og side 1	side 4
Forord	side 4
Lokalhistorisk Forening er blevet 25 år	
Asger Klüver-Jensen	side 5
Erindringer fra den gamle skole i Bregninge	
Johanne Knudsen, f. Corfitzen	side 14
Kunstneren Peter Ilsted	
Ulla Jensen	side 29
Afholdslogen »Hans Egedes Minde«	
Karin Suhr Rasmussen	side 32
Udvandrerbrev fra Amerika	
L. Rasmussen	side 36
Fjernt fra Bagergade	
Hans Rostrup	side 40
Brev fra soldat i Sønderjylland	
Rasmus Jensen	side 47
Glimt fra besættelsen af Danmark i 1940-1945	
Inga Rasmussen	side 49
Agnete Andersens Erindringer	side 54
Stubbekøbing Avis for 100 år siden	side 70
Formandens beretning 2008-2009	side 75
Formandsskifte i foreningen	side 78

Forord

Sidste år blev årsskriftet erstattet af Lokalhistorisk Forenings jubilæumsskrift, men i år er vi tilbage til det årsskrift som Lokalhistorisk Forening og Lokalhistorisk Arkiv har udgivet siden 1983.

Som i de fleste af de foregående år er det en blanding af korte og længere beretninger, af erindringer og artikler baseret på oplysninger i arkivet og af artikler, vi har fået indleveret, og nogle vi selv har skrevet.

To artikler, Udvandrerbrevet og Fjernt fra Bagergade, er baseret på breve fra unge mennesker, der som så mange andre i anden halvdel af 1800-tallet satsede på en fremtid i det nye land med de mange muligheder.

Det var under meget forskellige forudsætninger, de tog af sted, men det har under ingen omstændigheder været nemt.

En anden artikel, brevet fra soldaten i Sønderborg, fortæller i al sin enkelhed om vilkårene for de unge mænd, der blev indkaldt til treårskrigen.

Breve, erindringer, artikler, alt i alt et rigtig traditionelt årsskrift.

Billedet på forsiden: Bregninge gamle skole er en af de tre skoler, som Det Classsenske Fideicommis opførte. De øvrige er Karleby gamle skole og Lundeskolen. Alle tre skoler fik tillagt 6 tdr. land.

Billedet på side 1: Næsgaard Agerbrugsskole. Da billedet blev taget omkring 1970, var der stadig landbrug tilknyttet skolen. Skole og landbrug blev adskilt i 1979, da landbruget blev bortforpagtet, og i 2008 blev skolen lukket efter 209 år som landbrugsskole.

I 2010 vil der igen være elever på Næsgaard, men nu som efterskole.

Lokalhistorisk Forening er blevet 25 år !

af Asger Klüver-Jensen, Moseby

Den 5. januar 2009 havde Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing 25 års jubilæum. Dette blev bl.a. fejret med en reception samt udgivelse af et jubilæumsskrift inkl. en DVD, der viser historiske områder og beretninger om foreningens start - fortalt af flere af de personer vi i dag kan takke for deres initiativ.

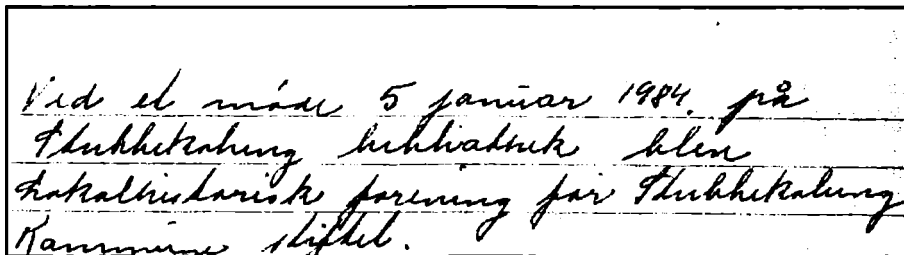

Ved et 25 års jubilæum vil det være naturligt at se tilbage på den forgange periode - foreningens aktiviteter eller "gøren og laden" i de første 25 år.

Følgende tilbageblik har rod i Foreningens "Forhandlingsprotokol" - der på traditionel vis ligner alle andre foreningers protokoller - hvorfor jeg her har valgt, at gøre denne beretning lidt "populær", uden at "essensen" afviges.

Dokumentation for foreningens fødsel

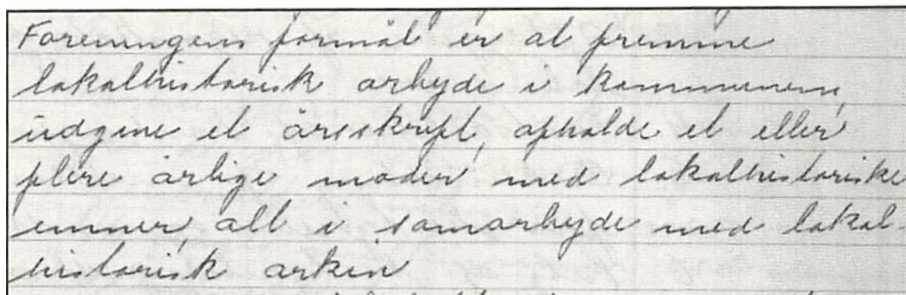
På den allerførste side i Foreningens protokol, øverst, står følgende sætning:

Ved et møde 5 januar 1984 på Stubbebohus besluttede bl.a. Lokalhistorisk forening for Stubbebohus Ravnens stiftelse.

hvilket er det tætteste, rent juridisk, man kan komme på foreningens "fødsel- /dåbssattest".

En forening ser ikke dagens lys uden et formål - dette fremgår også klart af følgende:

Foreningens formål er at fremme lokalhistorisk arbejde i kommunens indre og ude, at udgive et eller flere årbøger med lokalhistoriske emner alt i samarbejde med lokalhistorisk arkiv

En formåls paragraf, som foreningens bestyrelser helt klart har levet op til gennem de forgangne 25 år - hvilket også kan ses i det efterfølgende afsnit "Foreningen i tal gennem 25 år".

Den første bestyrelse

Den første bestyrelse - der fik sat foreningen "i søen" var:

Knud Rasmussen, Horbelev
Hans Jakobsen, Stangerup
Kristine Asser Hansen, Aastrup
Bent Kock, Horbelev
Eli Jensen, Nr. Tåstrup

ingen personer fra Stubbekøbing ? betød det at lokalhistorien havde størst interesse i landområderne ! - nok mere tilfældigheder.

Foreningens LOGO

Som flere måske har konstateret, så anvendes et forenings LOGO på forskellig vis. Hvor kommer et sådant fra ? - og må det anvendes ? Umiddelbart var det meget fremsynet, at den første bestyrelse havde et LOGO på dagsordenen - idet, der allerede ca. 4 måneder efter foreningens start - under den 22. maj 1984 står:

*Paul Wang mak tegnet et
kroy. Foreningen har købt
dette samt rettet til at
bruge det. Pris kr 300,00*

og at der i regnskabet for 1984 er afregnet herfor - hvilket fremgår af følgende uddrag:

5-7		Ud SDS.	250000	
"	11	Fotokopi af Kirkebøger		2384 00
			2215500	2200219
6-7		Kontingent	3000	
"		Indsat SDS.		3000
			2218500	2203219
31-7	12	Papirlageret (Stamp. 1)		14280
			2218500	2217499
1-8		Ud Bank	40000	
"	13	Paul Wang (Logo)		30000
			2258500	2247499

Af samme uddrag fremgår det også, at foreningen har "doneret" fotokopi af kirkebøger - den første "gave" til Lokalhistorisk Arkiv.

Hvem har trukket læsset i de 25 år ?

Det er der rigtig mange der har - men som det fremgår af protokollen har der kun været 14 bestyrelsesmedlemmer - hvilket betyder, at hvert

bestyrelsesmedlem (i gennemsnit) har siddet i 9 år - FLOT !

Disse prægtige “mænd og koner” har været og er:

<u>Navn</u>	<u>periode</u>	<u>antal år</u>
Solvejg Mølbjerg	2008 -	1
Knud Rasmussen	1984 - 1985	2
Birthe Mahnfeldt	1999 - 2000	2
Ulla Jensen	1994 - 1997	4
Else Nymand Sørensen	2005 -	4
Asger Klüver-Jensen	2001 -	8
Hans Jakobsen	1984 - 1992	9
Bent Kock	1984 - 1992	9
Bent Lund Jørgensen	1998 - 2007	10
Kai Vestergaard Madsen	1986 - 1996	11
Vibeke Ravn-Mortensen	1997 -	12
Eli Jensen	1984 - 1998	15
Bent Blomquist	1993 -	16
Kristine Asser Hansen (æresmedlem)	1984 - 2004	21

Foreningen i tal gennem 25 år

Hvis Foreningen skal beskrives gennem "tal", vil oversigten se således ud:

Total antal bestyrelsesmedlemmer:	14
Gennemsnits periode pr. bestyrelsesmedlem:	9 år
Afholdte generalforsamlinger inkl. stiftelsen:	25
Afholdt ekstraordinære generalforsamlinger:	0
Afholdte foredrag:	135
Afholdte aftenture og udflugter:	56
Antal aflyste udflugter p.g.a. manglende tilslutning:	1 *)
Antal udgivne årsskrifter:	24
Antal udgivne jubilæumsskrifter:	1
Aktiviteter - gennemsnit pr. år:	8
Medlemstal - gennemsnit de sidste 10 år:	215
Antal æresmedlemmer:	1 **)
og for at fuldende oversigten:	
Antal spiste "boller og lagkager"	ca. 7500

*) det var en udflugt til "Lejre" den 26 juli 1987 (måske høstvejr ?)
**) yderligere 3 blev udnævnt ved jubilæumsreceptionen så antallet er herefter i alt 4 æresmedlemmer.

Foreningens udflugtsprogram

En af foreningens populære aktiviteter er udflugterne - som det fremgår af nedenstående oversigt har udflugterne været meget varierede. (flere af stederne er besøgt på samme tur).

Kirkebesøg:

Brarup
Falkerslev
Fanefjord
Horbelev (2)
Horreby
Idestrup
Karleby (2)
Kettinge
Kippinge
Klosterkirken
Lindeskov
Maglebrænde
Nr. Alslev
Sdr. Alslev
Stubbekøbing (3)
Tingsted
Toreby
Torkilstrup
Udby
Aastrup

Naturbesøg:

Boremosen
Frejlev Skov
Halskov Vænge
Hindsholm

Specielle:

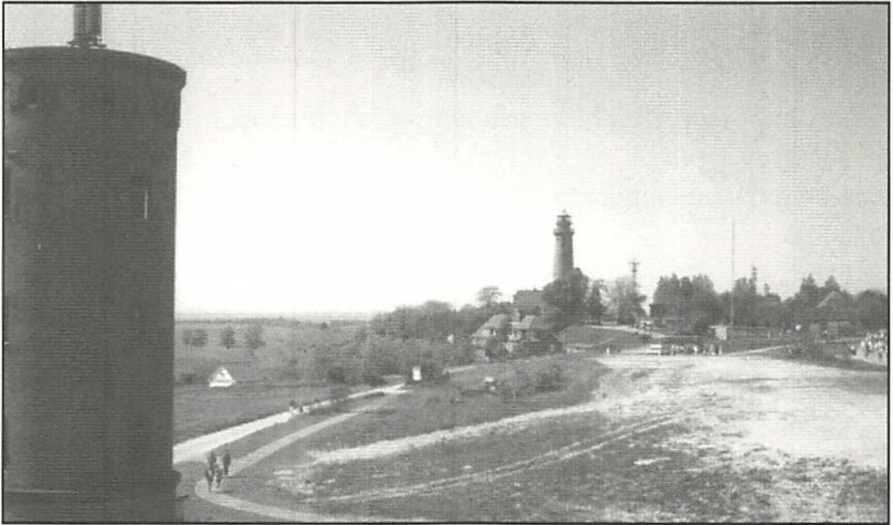
Birkegårdens haver
Bornholm
Den Fynske Landsby
Den gl. by - Århus
Dyrehaven - Bakken
Falsters Minder
Frederiksborg slot
Fåborg Museum
Generalens Lysthus
H.C. Andersen Museet
Jelling
Keramik - Røde Led
Kerteminde
København
Lolland
Middelaldercentret
Moesgård/gl. Estrup
Museumsgården - Møn
Nyvang
Næsgård
Ringsted/Sorø byvandring
Roskilde - byvandring
Rungstedslund
Sjællands Odde
Skovsgård / Langeland
Stevns

Nr. Vedby
Odsherred - rundtur
Stubbekøbing anlæg
Vålse Vig
Østerskoven (2)

Sydsj. - Holsteinsborg
Sønderjylland
Udgravningerne - Falster
Vejmuseet Farø
Vestsj. - Kalundborg

samt udlands ture til Rügen og to gange til Skåne.

Som nævnt indledningsvis - er turene meget populære og gennemføres (ofte med ventelister) så der har ikke været problemer med at fylde busserne med glade deltagere.

Fra Lokalhistorisk forenings tur til Rügen i 1992

Sjove udpluk af protokollen

Som tidligere nævnt er foreningens protokol meget traditionel - men med lidt "lyse" briller på, kan der findes sjove "sætninger og vendinger" - ingen er i tvivl om meningen - og det skal kun ses som et pudsigt indslag.

Udplukket omfatter følgende:

- * Medlemslisten blev gennemgået og godkendt - der var 2 døde !
- * Da xxx gik ud - takkede formanden xxx for tiden i bestyrelsen - xxx takkede også !
- * Regnskabet blev gennemgået - det ser lovende ud !
- * Desværre var vi kun 18 - men det var nok vejret og førets skyld !
- * EVENTUELT: Meget blev drøftet !
- * Kirkevandringerne vil blive genoptaget, når klimaet tillader det !
- * Kassereren gennemgik regnskabet som forsamlingen straks godkendte !
- * 14 medlemmer har meldt sig ud - eller er døde !
- * Der var kaffebord med gætteleg om gl. billeder med to hold "byrødder" !
- * Regnskabet blev rost af forsamlingen, som også godtog formandens beretning.

Det var de første 25 år !

Et generelt tilbageblik over foreningens virke gennem de første 25 år er, at foreningen til fulde har levet op til formålsparagraffen, nemlig, at fremme og fastholde lokalhistorien både gennem foredrag men også gennem et årsskrift. Foreningens virke har også strakt sig ud over lokalhistorien til historiske islæt fra Danmarkshistorien. Mange spændende foredrag har været afholdt - under endnu en dimension, nemlig, det sociale islæt som medlemmerne sætter i højsædet omkring kaffebordet.

Der hvor foreningen befinder sig i dag skyldes helt og holdent medlemmernes opbakning gennem årene, men også bestyrelsesmedlemmernes indsats som med ildhu har "bundet" aktiviteterne sammen.

Foreningen er godt rustet, både hvad angår medlemstal (på jubilæumsdagen var der 223 medlemmer) og økonomi - MEN, der påhviler alle medlemmer et stort ansvar ved at fastholde den tidligere nævnte opbakning men også med at "hverve" nye medlemmer så kontinuiteten kan opretholdes, her i en tid hvor "Verden" undergår store forandringer.

Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing - er en forening der fastholder og tiltrækker medlemmer - der som basis bakker op omkring lokalhistorien og det Lokalhistoriske Arkiv, dette har nu foregået i 25 år - tager vi 25 år mere ?

Tillykke med jubilæet.

Moseby, januar 2009

Asger Klüver-Jensen, næstformand/kasserer

Erindringer fra den gamle skole i Bregninge

fortalt af

Johanne Knudsen, datter af lærer H.C.M. Corfitzen

3. september 1888 kom jeg til verden i skolen i Bregninge på Falster. Det havde nær kostet min mor livet. Hun havde ellers i forvejen født 5 børn med flere års mellemrum, men hun var over 40, da hun fik mig. Jeg var til at begynde med et lille skravl, om hvem de kloge koner i byen spåede, jeg ikke fik nogen lang levetid. Jeg blev en lyslokket glad lille sjæl, som især blev fars stolthed og glæde. Mine store søstre skulle jo tage sig af mig, men helt let at have med at gøre var det nok ikke, og tit måtte de true med at hente far inde fra skolestuen, og det hjalp, for far havde jeg stor respekt for. Mor var allerede dengang kørt træet at børneopdragelse.

Jeg holdt meget af musik, og når min store søster spillede på det taffelformede klaver i dagligstuen, holdt jeg af at danse rundt på gulvet med yndefulde bevægelser.

4 år gammel begyndte jeg at gå i skole hos far, dvs. jeg måtte gå og komme, når jeg havde lyst. Når jeg kom ind i skolestuen, overså jeg med værdig mine pigerne, der alle råbte, jeg skulle komme hen og sidde hos dem. Så udvalgte jeg en, jeg synes, der var værdig til mit selskab. Jeg kom som regel, inden de skulle spise, for så vankede der gerne en mellemmad, og jeg synes altid, bønderbørnenes mad var lækkerbiskener. Pigerne var pæne og havde gerne nystrøgne forklæder på.

Da jeg var 5 år, fik jeg min bestemte plads i skolen, og så var jeg rigtig med og fik lært at læse og skrive. Har endnu et stykke, jeg har skrevet, da jeg var 6 år med blæk og store bogstaver. Da jeg blev lidt ældre, skulle jeg nå lidt videre end de øvrige skolebørn. Jeg skulle lære naturhistorie og tysk. Jeg fik lektie for i naturhistorie og skulle så fortælle lektien for skolebørnene. Siden har jeg altid haft stor interesse for det fag.

Skolestuen dengang ser jeg tydeligt for mig. Der var tommandsborde, og forneden var der et bræt til at sætte fødderne på; men når børnene som regel mødte med træsko, blev brættet brugt til at skrabe snavset af træ-

skoene, og hvad der efterhånden tårnede sig op af snavs under brættet, var ikke småting. Daglig rengøring var der ikke noget, der hed dengang. Da der senere kom påbud om, at skolestuen skulle gøres i stand én gang om ugen, senere hver dag, oven i købet vaskes gulv, synes vi alle, det var urimelige krav at stille.

Henne i det ene hjørne stod katederet og en stol til far. I katederet var der to skuffer, og i den ene opbevaredes tampen, et stykke reb til at slå de mest uartige med. Det var dog meget sjældent, far brugte det redskab.

Bregninge skoles elever med lærer Corfitzen i 1897.

Skolen var jo to-klasset: Store klasse og lille klasse, så børnene gik kun i skole hver anden dag. Opvarmningen om vinteren måtte far selv sørge for. Det skete ved hjælp af en stor kakkellovn. Fra kakkellovnen i skolestuen gik der et rør ind i fars og mors soveværelse. Men tit gik der ild i soden, og det buldrede i røret og fyldte mig med vanvittig rædsel. Derfra stammer nok min store frygt for tordenvejr.

Mange forfærdelige tordenvejr oplevede jeg som barn, mange nedslag og ildebrande var der tit i byen. Både Harens gård og Skyttens gård i

den anden ende af byen nedbrændte ved to forskellige lejligheder. Far ville altid ud og se på vejret. Det kunne jeg ikke lide. En nat blev der talt 11 ildebrande rundt om på Falster. Far beroligede os altid med, at vi havde de høje træer om skolen, der ville lynet nok slå ned, og vor gamle smukke stråttækkede bygning blev da også altid skånet.

Skolen var bygget omkring 1780. I mange år hængte der i snitteskolen (den første tilbygning) en stor gipsmedaljon af bygmesteren med hans hoved i profil. Det, der morede mig mest var, han havde en stor paryk med hårpisk. Desværre var den senere faldet ned og gået i stykker.

Bregninge skole opført i 1805 af Det Classenske Fideicommis

Mit barndomshjem var en smuk bygning. Den var kalket rød, men havde hvide kvadre med røde medaljoner (ovale) i. Der blev bygget til i begge ender, så det blev en anselig bygning. Vi fik en fin stue med grønne plysmøbler, en gave fra befolkningen på fars og mors sølvbryllupsdag.

I den anden ende blev der senere skolestue nr. 2, hvor jeg efter endt præliminæreksamen i Stubbekøbing kom til at residere.

Haven var ret stor, og i den fandtes en del sjældne træer og buske, som onkel Hansen, der var fars forgænger i embedet, havde plantet. Han var meget botanisk interesseret.

Mest hyggeligt var der i dagligstuen, hvor det taffelformede klaver stod; men vi opholdt os mest i spisestuen, der var i forbindelse med køkkenet for at spare ildebrændsel. Ovenpå var der 2 værelser i den ene gavl. Min ældste søster havde det ene, da hun var lærerinde i Horbelev, min yngste søster og jeg det andet. I den anden ende var gæsteværelset.

Til skolen hørte der en jordlod, som far selv dyrkede noget af, og derfor var der udlænger på den anden side af gårdspladsen. Der var hestestald, lo og vognport, das og hønsehus. Dasset synes jeg altid, der var gjort meget ud af, for der var stort sæde til de voksne og et mindre sæde til os børn. Nedenunder var der en lang kasse, som jeg altid skulle hjælpe far med at tømme. Det job holdt jeg ikke af, og jeg synes endnu, jeg kan mærke stanken i min næse. Men det var jo gode ting til mark og have! Hønsene blev jeg snart fortrolig med. De havde "sovesal" og "arbejdsrum", der engang imellem skulle renses og halmen fornyes i rederne, og det medførte tit en besættelse af hønseloppe. Engang imellem skulle pindene vaskes, og det foregik gerne ved karret ved vandposten, der stod i gården. Det holdt jeg ikke af.

Men der var meget andet i bedriften, jeg skulle hjælpe far med. Far dyrkede selv et stykke af jorden. I et stort stykke blev der sat kartofler, og det var strengt arbejde at hyppe de lange rækker. Også kartoffelop-tagningen husker jeg tydeligt. Men hvor jeg tit beundrede far, for han forstod at sætte liv og humør i arbejdet og dele arbejdet op i stykker, så det ikke føltes så uoverkommeligt.

Vi havde i mange år, inden banen kom, hest. Den var jeg også med til at passe. Om morgenen skulle den strigles, der skulle renses under den, og gødningen smides ud på møddingen. Af og til skulle der skæres hakkelse, men det kunne jeg ikke døje. Far lagde halmen i maskinen, men tit måtte min søster Ellen tilkaldes for at dreje stangen med knivene rundt. Men når vi skulle ud og køre, var jeg fyr og flamme. Selv om jeg dengang kun var 10-11 år, kunne jeg godt lægge selen på hesten og spænde for. Spørgsmålet var nu blot, hvor far skulle hen, og om jeg måtte køre med. Ofte skulle far til Stubbekøbing, og at komme med derud var min største fornøjelse. Men længe gik jeg og samlede mod for at spørge far derom. Det skete jeg fik ja. Køreturen nød jeg, selv om det gik lang-

somt, for hesten måtte på ingen måde anstreges. Når vi kom til nogle bakker og skulle nedad, måtte vi gerne stå af og løbe ved siden af, for far var bange for, at hesten skulle falde, hvis den fik for megen fart på! Men om vinteren var det svært at komme af, for da var vi vikledede ind i kåber og sjaler og tørklæder om hovedet.

En char-a-banc, som far engang erhvervede hos godsforvalter Sangmann på Corselitze, satte os i vældig herskabsstemning, og den store fodpose, der fulgte med, var vidunderlig. I Stubbekøbing staldede vi ind på "Nielsens minde" lige ved siden af, hvor min faster boede.

Den hvide bygning til højre er Nielsens Minde på hjørnet af Havnegade og Vestergade. Bygningen foran er P.W. Wulffs ejendom med have, nu Vordingborg Bank.

At komme ind i tante Hannes butik med alle de dejlige tobaksvarer (3 cigarer for 25 øre) en pakke motorcigaretter for 5 øre – var en oplevelse. Senere fik tante også galanteri- og legetøj og chokoladevarer. Tantes hus var meget lille, med en stor trappe op fra gaden til butikken. Vi kom gerne ud til tante lige før jul for at købe julegaver. Først købte vi gaver til børnenes juletræ i skolen. Inden jul gik en liste rundt, hvor børnenes forældre kunne tegne sig for at bidrage. Hvis en af gårdmæn-

dene tegnede sig for 1 kr., synes vi, det var vældig flot. Store flotte ting kunne man dengang få for 50 øre pr. stk. Far og mor købte også lidt til os, og det var meget spændende, når vi børn skulle gå ud af butikken, mens de købte ind. Men vi børn skulle også købe julegaver. For i alt 1 kr. købte vi mange ting.

*Frk. Corfitsens
butik. Vestergade 4
ved siden af Niel-
sens Minde*

Tydeligt husker jeg julen derhjemme. Lillejuleaften kom en mand fra skoven med et vældigt stort juletræ. Inde i skolestuen blev bordene sat til side og stillet oven på hinanden, og juletræet blev sat midt på gulvet. Det blev altid pyntet lillejuleaften, men min søster og jeg måtte ikke se det eller være med. Så løb vi ud i haven eller kiggede gennem nøglehullet. Hvor var det spændende!

Julepynten havde vi fået lov at være med at lave, og det var faktisk noget af det mest hyggelige, jeg nogensinde har været med til. Hele familien var samlet og med. Far lod sine regnskaber ligge og kom ind og hjalp os med hjerterne. Mor var god til kræmmerhusene, og vi fik lov at være længe oppe og deltage i kaffedrikningen og kagespisningen. For selvfølgelig var kagedåserne fulde af jødekranser, vaniljekranse, klejner osv.

Men det mest højtidelige var nu alligevel, når vi juleaften gik rundt om juletræet med bedstemor, far og mor og de større søskende. Vi sang meget, men mor blev træt og måtte sætte sig. Til sidst holdt far en lille juleprædiken og bad en bøn, og jeg følte, at klogere og dygtigere og bedre far end vores far kunne ingen børn have.

Skolestuen var hele julen igennem vor legestue. Der var vist hundekoldt i den, men ih, hvor vi legede godt.

3. juledag var som regel skolebørnenes dag. Juletræet blev pyntet, der var gerne nogle koner fra byen, der hjalp til. Og børn og forældre strømmede til. Julesang, tale af far til børnene, lodtrækning om de indkøbte ting, julegodter og leg. De voksne gik ind i stuerne, hvor de alle blev beværtede. Puh, hvor der så ud i stuerne bagefter.

Andre tider, særlig i vintertiden, samlede mor konerne fra byen. De sad med deres strikkesøj, og mor læste højt for dem. Engang, da hun læste Skjoldborgs "Nye tider", og der forekom en fortælling om en kone, der skulle have et barn, fik jeg ordre til at forlade stuen. Jeg fattede ikke hvorfor, men senere fik jeg fat i bogen, men forstod alligevel intet. En anden bog: Kårsberg: "Vore børn", fik jeg at vide, at jeg skulle holde mig fra. Der stod også deri om barnefødsel. Det førte selvfølgelig til, at jeg ville have bogen og fandt den i den 3. chatolskuffe under en hel del tøj. Ud på das for at nyde den. Men jeg fandt heller ikke denne gang noget spændende og blev meget skuffet.

At gå i skole var jeg meget glad for. Men en dag kom min mor ind og sagde, at der var kommet en dreng på besøg, ham skulle jeg lege med. Vi skulle lige til at skrive i skrivebog, og det ville jeg meget hellere, så jeg har nok tilladt mig at protestere og opført mig temmelig uartig. Det tålte far ikke. Han trak mig hen til katederet, lukkede en skuffe op, tog tampen frem. I alle børnenes påsyn måtte jeg nu bede om forladelse, så undgik jeg tampen, men skrivebogen måtte jeg forlade. Særlig opmuntrende legekammerat, har jeg nok ikke været den dag, men August og jeg havde nu ellers mange fornøjelige timer i den sandbunke, far havde givet os midt i haven.

Skolestuen blev også engang imellem brugt til andet end skolestue og julestue. Et par gange om året havde vi – hvad vi kaldte – bøndergilde. Far og mor blev bedt meget ud til sognets beboere, og så måtte de jo engang imellem gøre gengæld. Et langt bord blev dækket midt ned gennem stuen, og snart var gæsterne godt bænket der. Som hos bønderne begyndte man gerne med, at der blev sendt fade rundt med smør, brød

og pålæg. Når det var spist, kom der store hjemmebagte franskbrødsboller, som man selv skar en skive af. Dertil smør og mange slags ost. Bolleka'e var herligt. Så kom stegen med kartofler og en masse syltetøj, asier og sveskeblommer til. Derefter en dessert, som mor var ekspert i at lave. Senere kaffe med hjemmebagt. Far begyndte så gerne at læse en historie, mens konerne fik strikkestrømperne frem. Det kneb mere for mændene at sidde stille, for de ville gerne have fat i kortene, men far prøvede nu altid først med lidt åndelig føde.

Jeg elskede at komme ud til de store gilder hos bønderne, især bryllupsgilderne var spændende. De begyndte gerne om eftermiddagen, og festligt var det at komme hen til gården, for der stod en flok spillemænd og gav et nummer, hver gang en ny vogn rullede ind. Vi fik så et traktement, men kørte så alle med bruden og brudgommen i spidsen til kirken og overværede vielsen. Det mest spændende for mig var, når der skulle ofres efter vielsen.

Så gik alle op til alteret, hvor præsten stod, og lagde en skilling der. Derefter hen til far, der var degn, og lagde en skilling der. Jeg husker tydeligt, hvor interesseret mor var, når vi kom hjem, i at tælle pengene. Far var nærmest flov over at skulle modtage pengene; men da det var en del af hans løn, kan det jo ikke have været helt ligegyldigt for ham heller.

Sådan et bryllupsgilde varede i flere dage, og det var altid far, der ved bordet rejste sig og på familiens vegne indbød folk til at komme igen andendagen efter. Til de fleste bryllupper blev der danset, brudeparret dansede først. Inden dansen begyndte, gik de unge og børnene ind i et kammer og tog en sommerkjole på. Dansen gav varme og tørsthed, men så kom der store krus med hjemmebrygget øl ind, og vi drak alle af det samme krus med velbehag. Mændene fik snaps til. Blev man der længe, fik man dejlig natmad, men mor ville altid tidligt hjem, hvad vi børn ikke var begejstrede for.

Også begravelsesgilderne var store spise- og drikkegilder. Far talte i hjemmet, inden det store vogntog satte sig i bevægelse mod kirkegården i Horbelev, og jeg var igen stolt af far, for jeg synes altid, han både ved begravelser og bryllupper talte bedre end præsten.

Både mor og far var flittige og afholdte lærerfolk. Når folk på egen skulde have ordnet en eller anden sag, kom de altid til far. Han var både jurist, dommer og meget mere. Alle, der kom i et eller ander ærinde, blev altid beværtede. Mor var umådelig gæstfri. Vi havde altid noget hjemmebagt, og kaffekanden blev flittigt brugt.

At far foruden alt sit arbejde i skole, have, stald og mark også fik tid til at være rådgivende konsulent, forstår jeg næsten ikke, men han havde et godt helbred. Jeg synes næsten aldrig, at far var syg. Derimod var mor svagelig. Men vi havde altid en pige, og de større søstre måtte hjælpe. Et stort arbejde havde mor med at gøre lamper i stand. Det var jo petroleumslamper. Glassene skulde pudses, der skulde fyldes petroleum på, vægerne skulde efterses. Foruden lamperne i stuerne og køkkenen var der 11 lamper i stolestuen, der var tændt, når far havde aftenskole. Mor lavede selv al maden, og god veltillavet mad fik vi hver dag, vistnok også sund og nærende, mange grøntsager.

Før jul slagtede vi en gris. Det var en festdag, dog ikke for min søster Ellen, der skulde være med til at røre blod. Maren Olsen, en dygtig lille kone med en meget fortrukken mand, hjalp altid til, når noget særlig var på færde. Hun var en uvurderlig hjælp for mor, for hun var også dygtig til at hjælpe mor med at sy og lappe og stoppe. Hende holdt vi alle meget af, men manden, der drak sine fortjente penge op, var vi meget gale på. Og engang skældte jeg ham rigtigt godt ud, da hele deres stue sejlede af opbræk og tisseri. Deres to børn opholdt sig mest hos os i skolen, og de hjalp så til i hus og have.

Når mor fortalte om sin barndom, var vi gerne rystet. Morfar var lærer i Skovby på Nordfalster. Hans opdragelsesprincipper var af den gamle slags. Mor fortalte, at når hun havde gjort noget galt, blev hun tvunget til at gå ud og skære det ris, hun skulde rises med. Og det skulde absolut være et birkeris. Mor havde ikke stor kærlighed til sin far, men han har sikkert ment, det var den rigtige opdragelsesmetode. Bedstefar døde, da jeg var ganske lille og Bedstemor flyttede så op til os i Bregninge. Hun var da 70 år og blev hos os, til hun døde i 1918, 96 år gammel. Hun fik det værelse, der var mellem skolestuerne, og hvor var der hyg-

geligt. Vi to små, min søster Valborg og jeg, tilbragte mange timer hos hende. Hun havde altid noget godt at byde på: stegte æbler fra kakkelovnen, slikkeri og mange gode historier kunne Bedstemor fortælle. Hun gik altid med kappe på hovedet. Hendes datter syede dem til hende. Hun var mildheden og godheden selv. Fastelavns-mandag var især den store dag, når vi skulle rise Bedste op. Så fik vi lækre ting, og det var vi ikke forvænt med. I brugsen kunne vi ellers købe store bismarchs-klumper for 2 øre, men kun en sjælden gang fik vi lov at flotte os med sådan en.

Far var regnskabsfører for brugsforeningen og betalte regningerne til de købmænd i Nykøbing, brugsen handlede med.

Bregninge Brugsforening. Kortet er dateret 1908.

Ved juletid kom der så nogle flotte æsker fra de handlende. Aldrig havde vi set noget så flot: vin, chokolade, cigarer o.m.a. Men det meste blev sat hen og gemt, så det blev kun til et lille stykke engang imellem. Foruden brugsens regnskab var far også regnskabsfører i "Livsforsikring for heste og kvæg". Jeg ser endnu de blå sedler, og jeg var ikke ret gammel, før jeg måtte hjælpe far med disse blanketter. En vældig færdighed fik jeg i at tælle talrækker sammen. Oppe fra og ned. Nede fra og op.

Far gik ellers meget op i sit skolearbejde, og han har sikkert været en

dygtig lærer og meget afholdt. Han var efter tiderne meget moderne – forstod at lege færdighederne ind i børnene, fortalte meget. Der blev sunget meget, og far holdt af at finde nye sange og nye melodier. Den første time var altid religion. Far var meget frisindet, nærmest grundtvigianer – det pietistiske var ikke noget for ham. Han havde et dejligt lyssyn på alt.

Efter skoletiden hvilede far sig lidt, men tog så fat på arbejde i marken eller med regnskaberne. Men i mørknings-tiden kom han gerne ind i stuen til os. Mor sad med sit håndarbejde, og vi børn skulle jo også indvies i strikkekunstens mysterier. Det var ikke noget, der lå for mig, og det kunne nok give anledning til bekymringer. Tit krøb jeg hen på fars skød, og far skulle så fortælle historier. Jeg elskede: Fiskeren og hans kone. Den fik jeg mange gange; men ofte lod far fantasien råde og fortalte løs på sin manér, men det morede mig, og jeg beundrede far for hans evne i den retning.

Far kørte om efteråret til Bregninge strand for at hente tang til dækning af roe- og kartoffelkuler. Jeg fik lov at køre med, og jeg kunne lide den friske saltvandsduft og den opskyllede tang. Men jeg måtte sandelig være med til at læsse, og det var strengt arbejde.

På hjemturen måtte vi først gå et stykke gennem skoven, for hesten skulle spares. Jeg løb gerne i forvejen op til Egevænget. Der kravlede jeg op på en stente, og så begyndte jeg at holde tale. Far var umådelig stolt af mig, og som belønning fik jeg lov at køre med på læsset resten af vejen hjem.

H.C.Andersen kaldte den elefanten, andre navne er spejderstenen eller spedejesten.

Stenen i Halskov Vænge som Johanne kurede på.

Foto: Aage Fisker

Egevænget med de store kæmpegrave og den store sten – sikkert i istiden skyllet op fra stranden - var tit målet for vore spadsereture. Far fortalte meget om gamle dage, og det var sjov at kravle op på den store sten og kure ned. Ved de store gravhøje, stod et stort bøgetræ, hvor onkel Hansen med en kniv havde skrevet i barken på tysk: ”Hvem, der vil have ro i sindet, kan finde den her”. Festdag var det, når far og vi skolebørn havde tur til Egevænget.

Men turene til stranden gik for det meste til stranden ved Herslebslund. Mor havde af lægen fået ordre til at tage strandbade. Vi staldede ind på Herslebslund og gik så gennem skoven, til ”Sadelmagerrenden”. På strandbredden fik vi rejst et lille badeskur, og der blev lagt bro ud over stenene. Desværre blev både badeskur og bro skyllet væk, da der en gang kom en voldsom pålandsstorm.

I haven ved skolen var jeg en mester i at kravle i træer. Et sted stod et højt Kristtjørntræ, meget sjældent, og oppe i toppen af det var en skadere. En dag ville jeg op og se ungerne i reden. Men det var ikke rart at klatre i, og da jeg med megen besvær kom op til reden, kom de gamle skader og hakkede i mig, og så var det bare om skyndsomt at komme ned igen. Det forsøg skulle jeg nok for fremtiden holde mig fra. Lige over for stod et takstræ, også sjældent på grund af sin størrelse. Det var dejligt at klatre rundt i. Man kunne lægge sig på grenene og gynges eller lade fantasien spille ind og hensætte sig selv til fart over store have i store skibe. I det træ har jeg tilbragt mange timer. Når haven var for lille, gik jeg ned i Bendsens vænge. Der var lidt mosegrund, men hvor kunne man lege der: lave huler af grene og mos. Og i de dybe grøfter var der masser af jordbær, som jeg trak på strå, tog dem med hjem og spiste dem med mælk på.

Legepladsen der hører til skolen, var også en dejlig legeplads. Der stod de gammeldags klatreapparater, og jeg fik efterhånden stor færdighed, så jeg kunne imponere mine fætre fra Nykøbing, når de kom på besøg. Pladsen kunne også bruges til kroketspil, som de voksne af og til tog del i. Boldspil med hjemmelavede bolde fik jeg stor øvelse i: på væggen, på taget, i luften. Jeg drev det til at kunne spille med 4 bolde. Dukker brød jeg mig ikke om.

Om vinteren løb jeg på skøjter på gadekæret, der var ret stort, ga'estø'len. I begyndelsen brugte jeg nogle gamle træskøjter, jeg fandt på loftet, men de faldt af hele tiden.

*Bregninge gadekær
ca. 1910*

Så fik jeg et par rigtige jernskøjter, der skulle skrues fast i hælen bagved. Først da jeg senere kom til Stubbekøbing, fik jeg gode skøjter, oven i købet forniklede, fordi min ældste broder var blevet isenkræmmer i Horsens.

Til tider kom der en masse sne. Tit var hele nøddegangen fuld af sne. For enden var der en høj med vilde roser om sommeren og et mægtigt bøgetræ. Der nedenfor samlede sig altid en masse sne, og jeg husker, at vi fik slæbt kanen derned og brugte den til at ruche ned ad den store snebunke.

At køre i kane med hesten for og kaneklokkerne på hesten var en stor fornøjelse. Somme tider fik jeg lov at hente min ældste søster i Horbelev, der var lærerinde der, når hun skulle hjem fra skolen. Skulle vi til Nykøbing, kunne vi tage med Jørgen-Peters dagvogn. Sikken en skrummelkasse, men det var alligevel sjovt at sidde og høre på medrejsenes samtaler. Der blev røget noget tobak på sådan en tur, og det var dejligt og uforfalsket falstersk, der blev talt dengang.

I Nykøbing tog vi gerne ind til en faster, som havde en broderiforretning. Hun var ekspert i at lave store dukker med den originale falsterdragt på. Disse dragter, hvor forbredten i nederdelen var af tarveligere stof end den øvrige del og dækket med et stort bomuldsforklæde, var der mange gamle koner i Bregninge, der brugte, da jeg var barn. F.eks.

Karen Johans, der boede i et lille hus nær ved skolen. Hun boede helt alene, og mager til svineri i hendes stuer fandtes vist ikke. Hun havde en masse dyr om sig derinde. Jeg gik tit ned med mad til hende, men var som regel bange for at komme ind til hende.

Derimod gik jeg næsten hver dag, når jeg ikke var i skole, på besøg hos træskomanden Hans. Jeg syntes, det var så spændende at se ham bore en træsko ud. Når klokken var hen ad 10, skulle han have sin sild, der blev kogt og spist med et stykke brød til. Han boede alene. Men jeg fik gerne et stykke sild med, og jeg har vist aldrig fået noget, der smagte mig bedre. Ved siden af Hans Træskomager boede en anden enlig mand, Tyskeren. Men ham var jeg bange for, for han var næsten altid fuld.

Far var i mange år kirkesanger i Horbelev kirke. Hver søndag formiddag gik han til kirken, ivrigt fulgt på vej af mor med en børste, hun kunne aldrig få far pæn nok. Jeg holdt af at komme med i kirke, men vi kom altid bag efter far. Også i kirken syntes jeg, at min far stod over alle andre, men det var ikke efter fars ønske, når han skulle opvarte præsten, når han skulle have altertøjet på osv.

Når min mor var med, var jeg altid meget nervøs for, at mor skulle blive syg (få et af sine anfald, som hun led så meget af), og som gennem hele min barndom altid gjorde mig bange og ængstelig for, at mor skulle dø. Når det var rigtigt dårligt med mor, blev dr. Fuglede fra Korselitze hentet. Han havde en sjov kørestol bag i vognen. Den var spændt fast. Han gav mor noget beroligende, og særligt alvorligt var mors sygdom nok ikke, da hun blev 89 år gammel, døde 1936, 10 år efter far.

I Stubbekøbing boede fars fætter og kusine, onkel Harald Munk og tante Elisa. Onkel Harald var herredsfoged, en meget fin og klog mand. Han havde eksamen som dansk jurist. Deres hjem var, syntes vi børn, meget finere end vort; dejlige malerier, fine møbler osv. Tante Elisa gav undervisning i musik. Min søster Ellen måtte tit vandre de 7 km, der var til Stubbekøbing, for at få undervisning hos tante. Senere kom hun i huset hos dem og gik i skole i Stubbekøbing, men hun skulle ikke tage eksamen, så hun kunne kaste sig over musikken. Tante Elisa var dybt

grebet af Indre Mission, var med til at få bygget missionshus i byen, tog ofte mod missionærerne, når de skulle komme og tale. Hun var streng i sine krav og havde min søster helt i sin magt. Når de kom på besøg hos os i Bregninge, kom de tit i lukket vogn, og det syntes jeg altid var så flot. Efter kaffen skulle vi gerne en tur i Egevænget, det var noget for os børn.

Men så kom turen til mig til at komme til Stubbekøbing. Købmand Wulff oprettede et legat og ville betale skolepenge for et barn fra landet, der havde lyst og evner til at tage præliminæreksamen ved realskolen. Far søgte legatet og jeg blev den heldige.

Kunstneren Peter Ilsted

af

Ulla Jensen

Denne skildring af Peter Ilsted, Stubbekøbings berømte søn, er resultatet af en stor beundring af hans billedkunst.

I september 1985 havde Stubbekøbing den store glæde at kunne præsentere en lang række værker af så fremragende en kunstner som Peter Ilsted. Udstillingen var arrangeret af bibliotekar Jørgen Clausen og viste foruden bibliotekets egen samling af Peter Ilsteds billeder og tryk og malerier som var lånt hos private ejere i lokalområdet.

Udstillingen blev en dejlig oplevelse, hvor man kunne beundre mange billeder fra kunstnerens hjemegn, som han var meget knyttet til. Der var ligeledes portrætter af hans forældre købmandsparret J. P. Ilsted og hustru Johanne Sophie, søsteren Ida og hustruen Ingeborg Lovisa, og malerier fra Lundeskolen, Torkilstrup kirke og mange værker fra Liselund Slot på Møn.

Ilsted var en mester i at frembringe den enkelte fine virkning mellem lys og skygge og havde sans for at fange udtrykket i sine motivers ansigter.

Peter Ilsted var født i Saksøbing den 14. februar 1861, søn af købmand Jens Peter Ilsted og hustru Johanne Sophie Lund, datter af malermester Lund i Stubbekøbing.

I 1863 flyttede familien til Vestergade 36, Stubbekøbing, hvor faderen overtog Johan Wieds købmandsgård og maltgøreri.

*Peter Ilsteds
barndomshjem i
Vestergade
(det første hus)*

Efter skolegangen i Stubbekøbing tog Peter Ilsted som 16-årig præmielæreksamen ved Københavns Universitet, hvorefter han kom i malerlære. Dette varede dog kun kort, da han efter 8 måneders læretid blev optaget på Kunstakademiet.

På Akademiet mødte Ilsted maleren Vilh. Hammershøi, som han blev venner med, og dette venskab har uden tvivl haft stor betydning og inspiration for Ilsteds kunstneriske udtryk.

I 1861 bliver Vilh. Hammershøi viet til Peter Ilsteds søster Ida, så ud over at være venner, er de nu også i familie.

Efter fem års forløb fik Ilsted i 1883 afgang fra Akademiet. I 1890 modtog han Akademiets mindre guldmedalje for maleriet »Psyche med lampen i hånden nærmer sig den slumrende Amor for at dræbe ham«, hvorefter han i to år i træk rejste gennem Europa til Ægypten og Palæstina og hjem gennem Spanien og Paris. Herefter blev rejserne kortere, men i de følgende år besøgte han Skotland, England, Spanien, Frankrig, Holland og Marokko, alt dokumenteret gennem hans skitsebøger.

I november 1898 nedlagdes Lunde Skole. Bygningerne med tilhørende jordlod bortauktioneredes af Aastrup sogneråd den 16. februar 1900. Køber blev Peter Ilsted. På sognerådsmødet den 14. juni 1900 vedtoges, at dele af det gamle skoleinventar skulle tilhøre kunstmaler Ilsted. Familien Ilsted benyttede i en årrække Lundeskolen som sommerbolig, og en stor del af hans landskabsmalerier er skabt her.

*Lunde Skole
(foto 1935)*

Trods en pæn produktion af malerier var det som raderer og grafiker Peter Ilsted virkelig blev anerkendt. Mere end et halvt hundrede raderinger hovedsageligt udført 1882-1904 eksisterer fra hans hånd, men det var især sortekunsten (mezzotinkunsten), der blev hans store interesse. Med

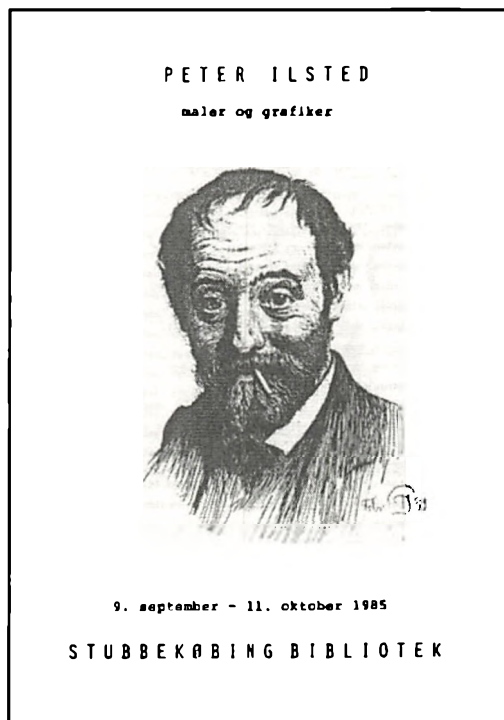

minutiøs omhu og dygtig teknik har han udført op mod 100 sortekunstblade, en del i farver.

Peter Ilsted oplevede i levende live stor international anerkendelse og har udstillet sine værker over det meste af Europa.

Også i nyere tid er der opmærksomhed om hans værker. Bl.a. havde Lumley Cazalet Galleri i London i 1999 en stor udstilling med farvegrafik udført med Mezzotinteknik, hvor Peter Ilsted var repræsenteret med flere værker. Også Fuglsang Kunstmuseum har i sine udstillinger benyttet sig af Peter Ilsteds kunst.

Kunstneren boede på Gl. Kongevej i København fra 1889 til sin død i 1933, og hans urne er nedsat i familiegravstedet på Stubbekøbing kirkegård.

Forsiden af kataloget med Peter Ilsteds selvportræt fra Stubbekøbing Biblioteks udstilling af Peter Ilsteds billeder i 1985

Afholdslogen »Hans Egedes Minde«

af

Karin Suhr Rasmussen

En dag sidste vinter fik vi indleveret 4 regalier - fine veste med udsmykninger - fra afholdslogen »Hans Egedes Minde«. Udsmykningerne repræsenterede forskellige grader, markeret bl.a. med ordensstjerner. Nu er regalier/ veste ikke arkivalier, men museumsgenstande, så vi afleverede tingene til Museum Lolland-Falster, som var meget interesseret i dem. Vi har efterfølgende fået en del artikler og udklip om afholdsbevægelsen i almindelighed og specielt i Stubbekøbing og da vi i forvejen havde de gamle protokoller fra logens start i 1902 og frem til 1908 gav det inspiration til følgende lille artikel.

Baggrunden for bevægelsen var det udbredte forbrug af alkohol i befolkningen. Især blandt arbejderne var der mange familier, der var præget af faderens alkoholforbrug, både fordi meget af den i forvejen lille lønning gik til spiritus, og fordi det alt for ofte førte til vold i familierne.

Bevægelsen startede i USA i 1813. Der blev gjort flere forsøg på at stifte en afholdsforening i Danmark, men først i 1879 lykkedes det at stifte en forening i Vejle, og i 1880 stiftedes den første afholdsloge i København under organisationen N.I.O.G.T., Nordisk Independent Order of Good Templars. I N.I.O.G.T. måtte man gerne nyde en lys øl i modsætning til I.O.G.T., hvor alt med den mindste smule alkohol var forbudt. I folkemunde kom de to loger til at hedde vandlogen og øllogen.

Der var forskel på foreninger og loger. Foreningerne arrangerede møder og foredrag, og alle, der underskrev et løfte om ikke at nyde berusende drikke, kunne blive medlem.

For at blive medlem i en loge skulle man anbefales og indvies i logen ved en højtidelig ceremoni, og møderne blev afviklet efter faste forskrifter under ledelse af valgte embedsmænd. Under møderne bar medlemmerne de særlige regalier og titulerede hinanden ”broder” og ”søster”.

Regalierne skulle vise, hvilken opgave man havde i logen, og gøre at man ikke på påklædningen kunne se de sociale forskelle.

Der havde siden 1896 været en afdeling af afholdssamfundet i Stubbekøbing, men i 1902 oprettedes logen "Hans Egedes Minde". Initiativtagere var gdr. Aug. Jensen og barbermester A. W. Mathiesen, Kgl. vejer og måler Niels Søgaard, pottemager C.W. Petersen og skræddermester H. Hartz. Man begyndte med 10 medlemmer, men inden årets udgang var man 53.

Af nogle avisartikler fra logens 40 års jubilæum fremgår det, at der i perioder har været over 100 medlemmer, men ved jubilæet i 1942 er der 32. Det fremgår endvidere, at i løbet af de 40 år logen på det tidspunkt havde bestået, havde der været optaget ca. 1500 medlemmer.

Det fremgår tydeligt af protokollerne, at man overholdt alle ritualer. Nye medlemmer skulle foreslås af andre, hvorefter der blev nedsat et udvalg på 3 personer, som skulle undersøge om vedkommende opfyldte kriterierne for optagelse. Hvis der var forslag om flere personer på samme møde, blev der nedsat et udvalg for hver person.

I det hele taget blev der nedsat mange udvalg. Hver gang man skulle tage beslutning om f.eks en anskaffelse, blev der nedsat et udvalg til at undersøge netop denne ting.

Ud over udvalgene var der som nævnt de valgte embedsmænd: Øverste Templar, Vice-Templar, Sekretær, Finans Sekretær, Skatmester, Kapellan, Marskal, Vice Marskal, Ydre Vagt, Indre Vagt, Vice Sekretær samt en Stor Templar-Deputeret. Desuden var der de faste udvalg.

Så mange embeder krævede en større loge for at få besat alle poster, og i Stubbekøbing kunne man da heller ikke besætte alle poster på det første møde den 25. maj 1902 med de 10 medlemmer, 9 brødre og 1 søster, men medlemstallet voksede hurtigt, så man allerede i oktober er oppe på 48 medlemmer.

Selv om der i protokollerne står, at møderne indledes rituelt ligesom de afsluttes rituelt, står der ikke efter hvilke ritualer det foregik, men vi har et vers, som blev sunget, mens man stod foran et billede af en lille pige:

Kom hjem til mig fader
Kom hjem til mig nu
Hør klokken den er slået 6
Og du lovede at komme så snart, du er fri
I hjemmet var alting beredt
Andre vers blev sunget foran andre billeder.

I løbet af september og oktober kommer også de første problemer med medlemmer, der ikke har kunnet holde afholdsløftet, men er blevet set købe brændevin, eller som har måttet erkende, at det ikke havde været muligt at holde sig ædruelig. Nogle bliver udstødt, andre lover bod og bedring og bliver tilbudt fornyet optagelse efter en periode.

I det første år, logen eksisterede, agiteredes så kraftigt, at man ved årets slutning ud over de 53 medlemmer også havde fået stiftet en børneloge ved navn "Børnely" og en ungdomsloge ved navn "Stubbekøbings Fremtid". Endvidere havde man fået anskaffet en fane og ved nytårstid samme år gik man i samarbejde med Afholdssamfundet om spareforeningen "Julens Glæde". Ud over "Hans Egedes Minde" åbnedes i de år logerne "Grønsund" og "Fri Vilje", men ingen af dem bestod i længere tid.

I 1914 købte afholdslogen sammen med afholdssamfundet det gamle sygehus på Nybingvej 9, så man nu havde egne lokaler. Sygehuset var blevet nedlagt i forbindelse med opførelsen af sygehuset på det daværende Alslevvej, Hans Egedes Vej.

*Afholdslogen opført
1862 som sygehus af
arkitekt Tvede.*

Købet af Afholdsbygningen, som den herefter blev kaldt, gav foreningen nye muligheder for at markere sig. Bygningen blev beboet af en bestyrer, som foruden at passe bygningen også stod for udlejning til skakklubben, LYM, amatørteatret og flere andre. Det blev altid pointeret, at der ikke måtte nydes nogen form for spiritus i huset.

Som nævnt var Niels Søgaard med til at starte foreningen og ved 40 års jubilæet bliver han hyldet for sin indsats i alle årene, men der har været flere, der har ydet en stor og langvarig indsats for sagen. En af dem, der var med i rigtig mange år, og som også var med til at lukke foreningen, uden af den grund at opgive sit engagement i sagen, var montør Poul Rasmussen.

Poul Rasmussen gik ind i afholdssagen allerede som 16-årig, både fordi der var få fritidstilbud i Stubbekøbing, og fordi han på nært hold havde set, hvad overdreven spiritusnydelse kan føre til (citat fra et avisinterview i anledning af hans 50 års jubilæum i afholdsbevægelsen i 1980). I 13 år - fra 1940 - var Poul Rasmussen bestyrer af afholdsbygningen og det var i en periode, hvor bygningen blev flittigt benyttet af foreninger og til afholdelse af møder.

Poul Rasmussen, der var udlært smed, har i årenes løb været aktiv i afholdsbevægelsens organisation N.I.O.G.T. I 1932 kom han i kredsbestyrelsen, hvor han i mange år var formand, og i 1959 kom han i N.I.O.G.T.s hovedbestyrelsen, ligesom han sad i hovedbestyrelsen for Danmarks afholdsforening.

Good Templar betyder den gode ridder og målet var at bekæmpe drikkeriet gennem oplysning og ved eksemplets magt under devisen "ædruelighed, fred og broderskab".

I lighed med »Hans Egedes Minde« er de fleste afholdsløgere nu opløst, men arbejdet fortsætter i andre organisationer som Blå Kors og Lænken.

Afskrift af udvandrerbrev fra Amerika, skrevet i 1860'erne, da flere fra egnen omkring Falkerslev og Nørre Ørslev udvandrede til Utah under påvirkning af mormonernes agitation.

I midten af 1800-tallet søgte mange lykken i Amerika. De fleste fordi de håbede, at de der ville kunne skabe en fremtid for sig selv og deres børn. En fremtid, der var bedre end den, de havde udsigt til som landarbejder i Danmark, og hvor det heller ikke var nemt at skabe sig en fremtid ved at flytte til byen.

Nogle af dem, der tog springet og rejste til Amerika var blevet overbevist om lyksalighederne ved at høre på prædikanter fra mormonerne, der agiterede flere steder på Falster for at få folk til at sælge det, de havde, og drage til Zion, som mormonerne kaldte Salt Lake City i staten Utah.

Vibeke Ravn-Mortensen skrev i Årsskrift 2003 en artikel om mormonerne i Danmark og i Salt Lake City, hvor baggrunden for mormonbevægelsen, og hvordan agitationen i Danmark foregik, beskrives.

Når man læser i de gamle aviser, finder man mange annoncer med tilbud om rejser til Amerika, ikke kun fra Dampskibsselskaber, men også fra private, der tilbyder sin hjælp.

Mange rejste ud, og en del gik det godt, og de skrev hjem og fortalte om alt det nye. Mange af dem, det ikke gik så godt for, havde svært ved at indrømme det over for familien derhjemme og pyntede på beskrivelserne af deres liv i den nye verden, eller de skrev slet ikke.

Det følgende viser klart, hvor svært det var at etablere sig i den nye verden, og at alle de fine ord om fællesskab og om at hjælpe hinanden og holde sammen ikke altid holdt stik, når det kom til stykket.

Kjære sødskende, pleieforældre og venner!

Jeg formoder, at I ønsker at vide, hvorledes jeg har det, og derfor vil jeg skrive nogle linjer til Eder desangående.

Jeg havde den 23. april forrige år bryllup og blev gift med en pige fra Tyskland, som var mejerske på den gård i Jylland, hvor jeg var hjulmand. Vi lå den dag for anker i Elben og skulle til at sejle over det store ocean til det, efter vor tanke dengang så kjære Zions land.

Da vi kom omtrent den halve vej, fik jeg feberen hver anden dag, og lægemiddel var ej at få ombord, så jeg måtte beholde feberen, til vi kom til New-York. Jeg kunne ingenting spise af den elendige skibskost, så jeg blev så udmattet, at om vi endnu skulle være bleven på søen nogle dage, tror jeg, at jeg havde fundet min grav i det Atlantiske Hav, men det var ej Herrens vilje, at jeg skulle være der, og der var også nok, der fik deres grav der alligevel, thi ud af de 1500, som rejste fra Danmark, Norge og Sverrige sidste år, døde de 100 på søen og over 100 den øvrige del af vejen hertil, omtrent 1/7 del af dem, der rejste.

Vi nåede New-York den 6. juni, og jeg købte noget at sætte feberen med. Jeg og min kone var godt raske på jernbanen over staterne, men i Florentz fik jeg igen feberen, og havde den, til vi var et stykke vej ude i ørkenen. Da kom jeg mig og har siden haft et godt helbred.

Da vi kom omtrent 500 mile eller den halve vej ud i ørkenen, blev min kone meget syg og mistede forstanden, og jeg havde det ikke godt, thi jeg skulle køre min vogn om dagen, som var forspændt med 6 okser, i sandhed nogle meget dårlige køreheste, thi man kunne slå med pisken så meget man ville, så gik de endda, hvor de ville. Et ordsprog siger også: En stud er en stud, hvad man gør ved den.

Om natten måtte jeg våge over min kone og passe hende, så I kan vel næsten forestille jer Eder min stilling; men erfaring er en god skole at komme i, og jeg har lært lidt at forstå, hvad godt er.

Da vi sidst i september måned nåede hertil, var hun endda lige syg, og jeg forblev her for at få doktor til hende jo før jo bedre.

Jeg fik arbejde hos en dansk karetmager, som lovede mig 1 dollar, omtrent 2 rigsdaler dansk om dagen og kosten til mig og min kone, som jeg var godt fornøjet med. Det blev bedre med hende, og da 3 uger var gået, ville vi holde os selv med kost, og jeg bad om at få af ham, hvad jeg havde tjent, da jeg skulle betale 11 dollars til doktoren. Men han sagde, at han ingenting ville give mig, når jeg ej ville blive ved med at tage kosten hos ham som tilforn.

Dermed måtte jeg lade mig nøje. Det var det første eksempel, jeg havde på mormonernes ærlighed. Jeg talte til en anden dansk mand derom, hvorledes det kunne være, man kunne blive sådan narret her iblandt disse fattige folk, og han svarte mig, at han ville ikke betrogen 1 skæppe hvede her, for de betalte sjældent, hvad de skyldte. Jeg tog hen hos en snedker, hvor jeg har haft arbejde til nu, og har tjent så meget, at vi kan leve tarveligt i vinter. Det vil sige, at vi kan få brød af hvede og sirup og brænde hvede til kaffe. Det er vor kost, da man kan ej få så meget som 1 pund flæsk eller smør at købe, fordi her ingen penge er. Vi får kun hvede for vort arbejde, og når vi så vil købe andre ting for hveden, så vil de ikke have hveden men vil have penge, og mange folk, som kom i år og ej kan nogen profession, er næsten ved at sulte og fryse ihjel, da vinteren er ligeså hård her som hjemme.

Vi finder os temmelig godt i vores skæbne og har det jo temmelig godt efter omstændighederne. Vor agt er ved første lejlighed at rejse herfra, men der hører forsigtighed til at slippe af fælden igen.

Peder smeds Rasmus har omtrent haft det som jeg. Hans

kone var syg omtrent hele vejen. De fik en lille datter i Florentz, men hun døde af mangel på at blive passet, da Ane var syg hele tiden de 10 uger vi rejste over ørkenen.

Han er nu rejst 150 mil herfra, derud til hvor Rasmus Hovgård bor.

Hans agt er som min, igen at se til at slippe herfra. Hils hans forældre.

Jeg beder Eder alle, hvem jeg haver prædiket for, at holde mig undskyldt, jeg gjorde det i den bedste mening.

Jeg beder dig, kære Niels Jeppesen hilse mine plejeførelde kærligst fra mig. Send brevet til min broder og søster, hvem jeg beder modtage en broderlig hilsen. Lad vores familie og venner læse dette brev. Hils præstebondens Peer fra mig og øvrige gode venner.

Jeg ønsker, når jeg engang kan få brev fra Eder at høre gode tidender fra Eder alle.

Endnu kan jeg ej få brev, da jeg ingen adresse kan opgive Eder.

Nu hilses du og din kone mange gange fra mig og kone, og jeg slutter nu med at ønske Eder alle et bestandigt lev vel.

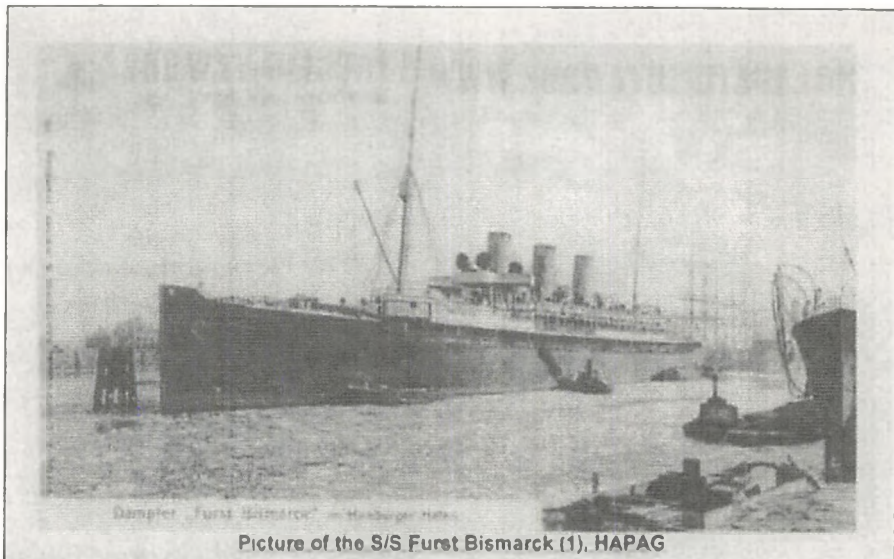
L. Rasmussen

Jeg har tøvet med at skrive så længe for ej at sende Eder en usandfærdig beskrivelse.

Jeg kan nu omtrent forstå det engelske sprog.

30 år senere rejste et andet par fra Falster til U.S.A. Det skete under noget mere behagelige forhold og beskrives i den følgende artikel. Hans Rostrup har samlet historien fra familiens optegnelser.

STUBBEKØBING – HAMBURG – NEW YORK – CHICAGO

"S/S FÜRST BISMARCK" Hamburg America Line

- Fjernt fra Bagerstræde -

"Hjemve er en slem sygdom, som
tager en dybt om hjertet og sindet"
(Citat C.L. Becker)

Det er klart, at Ingeborg Rostrup, lægens yngste, kønne datter, var genstand for stor opmærksomhed for mangan ungersvend i Stubbekøbing. Men helt så enkelt har det ikke været for hende og hendes forældre, for det var ikke hvem som helst, man kunne få lov til at gifte sig med. Det skulle være et passende parti, og byens størrelse satte sine begrænsninger for, hvem af inderkredsens ungersvende, der var ledige. Der er derfor sikkert foregået indgående forhandlinger familieme indbyrdes lang tid inden. Der blev afholdt middagsselskaber og fester, hvor sønner og døtre mødtes, og hvor deres forældre udså passende partier til deres poter. Rostrup's havde foruden min farfar 4 døtre at holde styr på. Den ene af dem, Ellen, fandt sin tilkommende uden for byen, en storkøbmand i Præstø. Den ældste datter blev gift med Stubbekøbings apoteker Reddelien. Julie, hvis navn står på familiens gravsten på byens kirkegård, rummer efter sigende en tragisk kærlighedshistorie, som ikke blev til noget. Hun døde i 1897, kun 37 år gammel.

Ingeborg, hvordan gik det hende? I et rimbrev fra julen 1894 fandt jeg flg.:

Vi hilse 3 herlige pigebørn
der i køkkenet tog en vældig tøm;
med at lave bagværk og klejner,
hvormed det ved juletid regner. -
Fra "Salsbjerggaard" er kommen Georg og Fritze
samt en "Tolder" fra Præstø – endt er vor skitse.
Dog savner vi helt den yngste pøde.
hun holder nok til paa en anden klode.
Vi ved jo at farmaceuten Becker
fandt den lille saa sød og lækker
at han beiled og hurtigt vandt hendes ja,
hvorpaa de stak á – til Amerika
for at sætte bo.
Gid lykkens Roser hos dem gro. -

Den 29. maj i 1894 fandt et stort bryllup sted i Stubbekøbing Kirke, hvor dr. Rostrup's yngste datter, Ingeborg, blev viet til farmaceut Carl Ludvig Becker på Stubbekøbing apotek. Her følger et uddrag af hans rejseskildring, hvor han fortæller om sit møde med Ingeborg, og om deres lange rejse til Amerika måneden efter deres bryllup:

**- Uddrag af Carl Ludvig Beckers rejseskildring -
1868-1953, farmaceut på Stubbekøbing apotek i 1888**

Ballerne på "Badens Hotel" i vinteren 1891 mindes jeg tydelig: jeg var saa vidt mulig stamgæst. I foråret 1891 var jeg skipper af og rosluf for Stege roklub, og roer vel med saa megen energi og held, at vi fik en kaproning paa Ulfsum mellem Kalvehave og Stege, hvor Stege roklub slog Præstø, Vordingborg og Nyk.F. roklub. Om aftenen middag og bal paa "Badens Hotel". Ingeborg Rostrup var med!

2. marts 1893 rejste jeg fra Nakskov fra alle gode venner og glade dage. Jeg rejste til Stubbekøbing for at besøge familien Rostrup og tale med min forlovede Ingeborg Rostrup om tingene.

Imidlertid havde jeg korresponderet med min bror Henrik (apoteker i Chicago) om chancerne derovre. Han skrev og inviterede mig over til at se den store verdens udstilling i Chicago - "The great world fair"

Jeg kunne bo hos ham "og se tingene an".

Efter raadslagning med min forlovede, bestemte jeg mig til at tage derover. Selv havde jeg jo rejsepenge og fik tilskud af far. Jeg var jo praktisk mand og energisk, sagde han – og talte engelsk og tysk.

Afrejsen til Chicago fandt sted via Hamburg – New York den 20. april 1893. Mor – det kære menneske – og min gode far fulgte mig paa Københavns Baneaard sammen med min forlovede Ingeborg, som var med i København hos far og mor. Afskedens time slog, og alle græd vi, husker jeg, saa taarerne trillede ned af kinderne, mest min kære mor! Det var ogsaa drøjt nok, nu skulle hun maaske af med to af sine børn. Og den gang var det jo en større begivenhed end nu til dags at rejse saa langt til udlandet.

Den 1ste maj rejste jeg hjem til Danmark; til min stolthed med 3.000 kr. i lommen og tur-retur billet (Fürst Bismarck) betalt.

Den 29. maj 1894 havde Ingeborg og jeg bryllup i Stubbekøbing kirke og Stjernebanneret og Dannebrog vajede side om side fra den gamle doktors hjem! En maaned efter vort bryllup, sommeren 1894, pakkede vi vore kasser og diverse kufferter for at starte for U.S. via Hamburg med "S/S Fürst Bismarck".

Afskeden i Stubbekøbing var jo svær, navnlig for de gamle doktor folk! Min kone og jeg saa mere lyst paa tilværelsen. Min svoger Georg Rostrup, fulgte os til Hamburg. Naa, det gik nok saa vel; vi havde et par fornøjelige dage der sammen alle tre; men da vi var kommet om bord paa damperen ved Cuxhaven og ankeret lettede og dampfløjten tudede til afgang; var der to paa dækket mod land, der ogsaa tudede. Heldigvis! Det gik snart over, da vi havde spist den første middag om bord.

Efter en herlig 14 dages sejltur i fineste sommergejr med god forplejning og musik til middag og aften, naaede vi New York. Henrik var der og tog imod os, og vi så lidt af New York, hvorpaa turen gik over Niagara Vandfald - med en dags ophold – siden til Chicago.

Ankommet til Chicago opdagede jeg, at Henrik ikke havde passet apoteket, mens jeg var i Danmark. Vi skiltes derfor ad, og vort kompagniskab vi havde etableret ved køb af et apotek paa Lincoln Avenue, firma "Becker Bros. Pharmacy" - før jeg rejste til Danmark – ophævedes, og lidt penge fik jeg ud af ham.

Ingeborg og jeg rejste derpå snart til Omaha – Nebraska, altsaa west på! Vi orienterede os der, med hjælp af Sofus Neble fra "Stubbekøbing Avis", som var ejer af og redaktør af "Den danske Pionér", det største danske blad i staterne! Omaha i Nebraska lå på den ene side af Missouri River, og på den anden side af floden lå Council Bluff i Iowa, altsaa to forskellige stater; begge med mange skandinavere.

Sofus Neble ville absolut have mig til at nedsætte mig i Omaha, hvor han var hjemme! Men Ingeborg tog en dag den elektriske sporvogn over floden til Council Bluff, og der syntes vi var helt hyggeligt og venligt og ingen danske apotekere som i Omaha; saa vi slog os ned der, lejede et lokale på hovedgaden med lejlighed bag ved ud til gadeplan og en lille have og aabnede "Danske Apothek" paa saa enkle og billige maader, som lod sig gøre. Vi blev der saa 2 1/2 aar og fik vores tid til at gaa saa nogenlunde godt!

Der virkede vi saa i 1896 – 98; og der blev vor lille Etna født den 2. juli 1896. Millionærer blev vi ikke, men vi havde det rart og hyggeligt sammen med vor kære og søde lille pige, som vi desværre kun fik lov at beholde til hun blev 6 aar gammel og døde her hjemme i Nyk.F. den 8. august 1902 af meningitis tuberkulose.

Hvilken forskel paa at være apoteker hjemme og saa der ovre. Alt muligt solgte man. Recept medicin, patent medicin navnlig, cigarer, cigaretter, ice cream soda, chokolade, candy, syltede frugter,

pir, (W.C., skrivepapir og konvolutter), ved juletid billedbøger og legetøj, tog mod annoncer, havde agentur for mange dagblade og tidsskrifter, besørgede flytning med sin første flyttemand, American Express, moving orders agentur for ind- og udland; agentur for sygepleje bureau o.s.v.

Efter alt hvad jeg om denne tilværelse har kunnet berette og naar jeg tænker paa alt det slid og slæb vi var ude for – selv om vi ikke tabte humøret, saa vil jeg ærlig sige paa Ingeborgs og egne vegne: at hjemve er en slem sygdom, som tager en dybt om hjertet og i sindet, og derfor: Det blev for os begge en glad dag den 14. juli 1899, da vi solgte forretningen og drog hjem til gamle Danmark igen, til slægt og venner efter at have prøvet livet i det fremmede. Det var paa en maade drøje aar, dog med mange interessante oplevelser, ogsaa glæder, Etna f.eks.

Hjem fra Chicago kom vi altsaa (august 1899) fra New York med "S/S La Campania" til Liverpool og via London til Parkeston og derfra via Esbjerg til København. En dejlig tur i fint vejr, og selvfølgelig var humøret godt. Lille Etna gjorde megen lykke om bord paa den store damper, hun pludrede engelsk, tysk og dansk mellem hinanden og raske var vi alle 3. Etna var 3 aar.

Fra København tog vi alle 3 lige ud til far og mor i Charlottenlund. Stor var glæden ved gensynet! Vi var der 8 dage i det herligste eftersommervejr. Vi tog saa til Stubbekøbing hos de gamle Rostrups dejlige hjem i Bagerstræde, hvor lille Etna nær satte hele huset med haven på den anden ende.

Bedstemor Rostrup var om hende alle vegne, ja hun var helt enestaaende mod os.— Vi blev der, som hjemme til 30. december; d.v.s. kun for mit vedkommende. Etna og hendes mor blev der af sørgelige grunde længere. Etna fik desværre en haard Skarlagenfeber med aafølgende ørebetændelse, Som blev skæbnessvanger for hende. Vi fik en trist jul i Stubbekøbing. Det var svære dage for Ingeborg og mig. Etna laa hjemme hos sin mor hos Rostrups og kæmpede fortsat mellem liv og død og jeg maatte rejse alene fra Nyk. F.

Dagen før nyttaarsaften, var den dag, jeg skulle overtage ledelsen som direktør paa Andelssvineslagteriet. Jeg husker tydelig, at min telefon paa mit kontor efter lukketid kl. 6 og hele natten i flere dage var indstillet paa dr. Rostrups telefon i Stubbekøbing, saa jeg stadig var i kontakt med Rostrups hjem. — Glædeligvis for os alle kom Etna saa nogenlunde over det i løbet af 1 maanedes tid. Ingeborg og Etna kom saa i Rostrups gamle Wiernervogn en dag til Nyk. F. og vi flyttede ind i direktørboligen ved siden af slagteriet.

Men saa pludselig en dag blev Etna syg igen. Efter ørebetændelsen fik hun stærke hovedsmerter, som udviklede sig til hjernebetændelse og hun kom med sin mor og mig til København paa St. Joseph Hospital, hvor hun blev opereret, - men døde desværre kun 6 aar gammel. Det blev et haardt slag for hendes mor og mig. 2 små drenge mistede vi senere i et aars alderen af engelsk syge. I Nykøbing fik vi en søn, vor store dreng Kai, som blev en glædelig erstatning for de 2 drenge vi mistede.

-- 0 --

- Ved vejs ende -

Kun 5 uger efter sin 45 års fødselsdag, den 8. Juni 1912, dør Ingeborg. Et kort men begivenhedsrigt liv på godt og ondt var forbi.

Jeg kunne ikke uden videre få denne historie, som har beskæftiget mig, ud af hovedet, om den lille tapre familie, med alle dens trængsler i form af sygdom og død. Jeg måtte prøve at finde ud af, hvor min farfars lillesøster Ingeborg endte sine dage i hendes alt for korte liv.

Rejste de tilbage, eller blev de i Danmark og i så fald hvor?

Ved et utroligt tilfælde dukkede et gammelt postkort op hos en i familien. Kortet er sendt fra Ingeborgs søster og svoger i Præstø den 10. september 1910 til følgende adresse: **Baune Allé 4, Lyngby**, som er den sidste adresse på hendes lange rejse, en rejse, som begyndte i Stubbekøbing og endte i Lyngby, hvor man fejrede hendes 45 års fødselsdag i Frederiksdals Krohave den 8. juni, 1912.

På Baune Allé 4, lå i sin tid en villa, som sandsynligvis har haft tilknytning til Lyngby Sukkerfabrik, der lå tæt ved.

Efter at have læst Carl Ludvig Beckers rejseskildring, som jeg har lånt af hans barnebarn, Ole Becker i Stockholm, er der grund til at antage, at C.L. med sin store interesse for sukkerindustrien, har fået en stor stilling dér.

P.S.

For øvrigt ligger Baune Allé i forlængelse af Vinkelvej i Lyngby, kun 300 meter fra hvor jeg selv bor.

Brev fra Rasmus Jensen, soldat i Sønderjylland i 1850

Som det fremgår af brevet fra Amerika (side 35-39) er det skrevet til Niels Jeppesen i Virket.

Niels Jeppesen har passet godt på sine breve, og i 1850 har han modtaget følgende fra en ung mand, der har arbejdet hos ham, men nu er soldat i Sønderborg.

Sønderborg slot den 1. maj 1850

Gode husbonde og madmoder

Jert brev fra den 26. forrige måned hilser jeg rigtig velkomment og hvorved jeg erfarer at du gode husbonde har været syg af en svær forkølelse, men det glæder mig igen meget, da jeg ser i dit brev at du har begyndt at bedres igen, thi skulle du bliver syg i denne travle tid, så ser det just ikke så godt ud, da jeg let kan tænke, at det er knapt med folk, rigtignok er der kommet nogle hjem igen, siden jeg rejste, men de ville vel nok passe på dem som havde havt dem før

Og jeg fortsætter som I har også nævnte i det gode håb snart at samles igen, men det lader til at blive langvarig.

Thi det er endnu som da jeg skrev sidst til Eder, jeg havde ingen nyheder men der siges dog nu for os, at vi kommer ikke til at slås, men det kan jo vare længe inden det helt kommer i rigtighed igen.

Jeg ser også i Eders gode brev, at hvis jeg snart kunne komme hjem er jeg velkommen, hvilket glæder mig meget, men desværre jeg må blive her indtil tiden kommer, hvor kjed jeg nu er af det, at tjene Kongen, thi nu har jeg ligget i fire år og har ikke været hjemme til nogen betydning. Jeg takker dig mange gange fordi du ville skrive mig til, jeg ser også i din skrivelse at Jens Temmesen skal giftes.

Og ligeledes ser jeg at Anders Hemmingsens Ole skal giftes.

Jeg har ellers ingen videre nyheder at meddele Eder, men jeg har dog den glæde. Guds navn lovet, at meddele Eder, at jeg har en god helsen og lever efter omstændighederne meget godt. Det harmer mig rigtig-nok meget at jeg ikke kan komme hjem, jeg ville ønske, at jeg kunne komme med en mundtlig hilsning i stedet for jeg må skrive den. Jeg vil bede Eder at hilse min moder, hvis det ikke falder alt for ubelejligt, da det glæder mig meget at erfare i Eders brev at hun er ved helsen, nu intet videre denne gang, om I hilser alle fra mig på det venligste og mit ønske er at mit brev må træffe Eder med en god helsen.

Rasmus Jensen

Fra 4. linie Ift.Bataillons 4 Compagnie , No.11

Danmark vandt treårskrigen efter at Rusland havde presset Preussen til at underskrive en simpel fred med Danmark den 2. juli 1850 og ikke støtte slesvigholstenerne i deres fortsatte kamp. (Politikens Danmarkshistorie bind 11)

Vi ved ikke noget om Rasmus Jensens videre skæbne. Han deltog formentlig i kampene ved Fredericia den 6. juli eller ved Isted den 25. juli. Slaget ved Isted blev meget blodigt og om Rasmus Jensen har været en af de 845 faldne danske soldater eller er kommet hjem til Virket som en af de tiljublede danske landsoldater har vi ikke kunnet opklare.

Glimt fra besættelsen af Danmark i årene 1940-1945

Inga Rasmussen

Inga Rasmussen har før fortalt levende om sin barndom og ungdom. I denne beretning fortæller hun om tiden under besættelsen, og selv om det ikke er en beretning fra »vores« område, giver den alligevel et indblik i hverdagen, som den tid blev oplevet af almindelige mennesker på landet.

I marts måned 2008 var der premiere på en film om »Citronen« og »Flammen«, der var meget kendte modstandsfolk under 2. verdenskrig. Filmen satte rigtig mange tanker igang om besættelsen og årene derefter. Der er skrevet mange bøger om den tid, men jeg vil nu i en kortere form delagtiggøre nuværende og kommende generationer om mine oplevelser fra den tid.

I 1940 tjente jeg på Borre Alderdomshjem på Møn. Den 9. april tidlig om morgenen skulle jeg hente varer i brugsen, som lå lige i nærheden. Jeg mødte sadelmager Larsen, som havde forretning på samme sted. Han sagde: »Ved du, at tyskerne har besat Danmark?« Det vidste jeg ikke og jeg ilede ind. Vi tændte for radioen - og det var desværre rigtigt. Den triste nyhed blev gentaget.

Vi blev alle kede af det. Hvad ville der nu ske for den danske befolkning? I provinsen mærkede vi dog ikke så meget til det som i København. Straks efter 9. april blev der af tyskerne beordret mørklægning i alle hjem. Intet lys måtte kunne skimtes, så der blev travlhed med at hænge sorte rullegardiner op.

I dagene lige efter besættelsen gled en hamstringsbølge over Danmark. Mange, som havde penge til det, flåede simpelthen varerne fra hylderne og det gjaldt både fødevarer og beklædning mv. På alderdomshjemmet hamstrede vi ikke, jeg havde ikke penge til det, og vi var mange, der var i samme båd.

Rationeringsmærker og købekort blev hurtigt indført og flere og flere varer blev nu rationeret. På alderdomshjemmet klarede vi det fint. Der blev serveret sund mad hver dag og fødselsdage blev markeret med ekstra lækker mad og lagkage - det gjaldt både beboere og personale.

Vi skønnede på vores fædreland og da Kong Christian havde fødselsdag i september 1940 fejrede vi det med lagkage, kaffe og flag på bordet. Vi kom virkelig hinanden ved.

Efter 1½ år i denne gode plads ville jeg gerne prøve noget nyt. Jeg fik plads i Ullemark, en lille landsby i Keldby Sogn nær Stege, hos Inger og Jens Larsen. Her var tillige ansat en karl og en tjenestedreng. Jeg deltog i alt forefaldende arbejde i huset og i den store have. Også her levede vi sundt og godt, idet vi havde den fordel at kunne slagte fjerkræ og grise og samtidig havde vi masser af produkter fra haven. Jeg var knap 20 år, da jeg ankom den 1. november.

På nabogården hos Peter Larsen tjente Gunnar. Ofte så jeg ham komme ridende på en af hestene. Han var flot! Hans forældre boede i byen, og ligesom jeg havde han mange søskende. Han var lige fyldt 21 år. Vi blev kærester og jeg kom nu på besøg hos hans forældre. Der var stadigvæk tre mindre søskende i hjemmet, så der var altid liv og glade dage - også når de øvrige 4 brødre kom hjem på besøg.

Efter to år i denne plads mente jeg, at jeg kunne bestride en plads som husbestyrerinde. Jeg fik plads hos Einar Kampp i Sønderby på Møn. Jeg har i en anden fortælling til Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift fortalt om min tid her. Min søster og bror var også ansat på gården.

Einar var ungkarl og som den eneste af syv søskende landbrugsuddannet og havde overtaget fødegården. Flere af hans søskende var højt uddannede og kom med deres familier på besøg i barndomshjemmet.

Nu var der gået et par år efter besættelsen og tøjet blev mere og mere slidt. Efter hver storvask var der en masse, der skulle lappes og stoppes.

Når Einar var færdig med arbejdet i stalden (de to karle tog sig af mark-arbejdet) skiftede han tøj. Hans jakkesæt havde efterhånden set bedre dage. Jeg var så heldig at få fat i noget renselvædske. Habitten blev lagt i blød og rensed efter alle kunstens regler. Derefter blev den hængt til udluftning og til sidst presset. Jeg glemmer aldrig Einars glæde over at se den fedtede habit så flot. Så lidt skulle der til i en kold og barsk tid.

Nu var vi nået til foråret 1943. Gunnar var meget glad for at arbejde ved landbruget - havde arbejdet hos Peter Larsen i otte år, fra han var 12 år kun afbrudt af 1½ år på Falster. Egentlig ville han gerne have et landbrug selv, men ingen af os havde penge dertil. Han søgte ind ved politiet og den 15. april begyndte han på Politiskolen i København. Det var i første omgang kun få uger og i den tid boede han hos sin morbror, der var gift og havde lejlighed i byen. Her mærkede han besættelsen på en anden måde, idet beboerne måtte i kælderens, når der var overflyvning og alarmerne lød.

I april var min søster og jeg til fødselsdag hos min venindes mor Hedvig på Lisbjerg. Hun fyldte år samme dag som Hitler. Da vi cyklede hjem om aftenen fløj flyvemaskinerne lavt over Møn. Det var meget uhyggeligt, så vi var glade, da vi nåede hjem.

Efter endt kursus kom Gunnar til Klintholm Havn ved Kystpolitiet. Efterhånden var modstandsbevægelsen vokset - det ulmede her og der til stor utilfredshed for tyskerne. Den 29. august blev der indført undtagelsestilstand, hvorved mange danske soldater og officerer førtes til internering. I september 1944 var Gunnar på skole i Jyderup ved Kalundborg. Den dag vil jeg aldrig glemme. Vi hørte i radioen, at politiet var interneret. De var heldige i Jyderup, for skoleinspektørens søn studerede i København. Han nåede at ringe hjem, så de slap af sted, før tyskerne kom for at hente dem. Først sent om aftenen kom Gunnar cyklende til Sønderby, så nu vidste jeg, at han var i god behold.

Mange politibetjente kom i koncentrationslejr. De øvrige »gemte sig« - »gik under jorden« sagde man. Gunnar tog arbejde på en gård de første måneder. Den sidste tid inden krigens ophør arbejdede og boede han

hos min venindes forældre, Hedvig og Marius Sørensen på Lisbjerg Møn. De havde landbrug, men Marius blev syg og var sengeliggende i lang tid. Nu passede Gunnar bedriften - han fik kost og logi - lønnen fik han fra staten.

Efterhånden var der mangel på mange ting. Vi var meget afhængige af cyklerne. Dæk og slanger blev slidt op og mange måtte køre på faste ringe. Brændsel kneb det også med, så vi måtte spare på det.

Efter to år på gården rejste jeg. Fik arbejde i Borre Brugs, hvor jeg var alene om husførelsen en stor del af tiden, da fru Petersen var på gigtsanatorium. De ansatte fik kost og logi, så der var nok at rive i.

I brugsen havde man kunnet købe syartikler, stof i metermål, garn osv. Der var nu tomt på hylderne - i hvert fald af gode varer. Dog havde uddeleren en dag været så heldig at få en rulle smukt kjolestof. Jeg var heldig, tænk at kunne købe stof til en fin kjole - ren luksus. Ligeledes fik jeg en dejlig strikket trøje af fru Petersen. Ingen i vore dage vil kunne forstå, hvor uendelig lykkelig man blev for disse ting.

Vi nåede den 4. maj 1945. Om aftenen var jeg sammen med flere samlet til et møde på Sønderby Kro. Vi var med i Danske Kvinders Beredskab. Midt under mødet kom krofruen ind og sagde: »Der er lige sendt en meddelelse fra den danske London-radio - tyskerne har kapitulert - Danmark er frit«. Sikke en glæde. Jeg gik over i præsteboligen, hvor min yngre søster Bodil tjente. Hun var barnepige den aften, så vi fejrede den store begivenhed sammen. Gunnar var kaldt til Stege Politistation sammen med de øvrige ansatte. Nu skulle de til at arbejde igen.

Efter et år i Brugsen og i alt 7 år på Møn fik jeg lyst til at komme nærmere mit barndomshjem. Julius Andersen fra Horbelev - min første plads - ringede og sagde: »Jeg har talt med gårdejer Hans Mortensen i Særslev, han mangler en husbestyrerinde, kunne du tænke dig den plads?« Det kunne jeg. Den 1. november 1945 ankom jeg til denne dejlige og velordnede gård. Hans Mortensen var enkemand og datteren Inger Marie havde passet hjemmet, men ville gerne ud og prøve

noget andet. Det blev en rigtig dejlig tid. Der var en karl på gården, så det var en mindre husførelse. Hans Mortensen var både rar og betænksom - hjalp f.eks. når der skulle bæres tunge ting. Jeg blev der et år. Gunnar var nu fastansat under politiet. Vi fik en lejlighed på en gammel gård, der hørte under Klintholm. Vi blev gift den 9. november 1946 i Horbelev. På gavebordet var der en meget smuk dug af hørlærred - en dug der ikke kunne købes på den tid. Den dug kom fra Hans Mortensen. Da jeg takkede for den, fortalte han mig, at han og hans kone havde fået den som gave kort tid før hun døde. Den havde aldrig været pakket ud, men han og datteren Inger Marie var blevet enige om, at vi skulle have den. Jeg fik tårer i øjenen, da han fortalte det. Dugen fik jeg megen glæde af, da det var småt med den slags, da vi var nygifte.

Kystbevogtningen ophørte og den 1. april 1947 flyttede vi til Præstø, hvor Gunnar fik ansættelse. Her var jeg en tid ekspeditrice hos bagermester Nielsen. I juni 1949 flyttede vi endnu engang - denne gang til Gentofte, hvor vi stadig bor. Vi fik en søn og en datter og jeg blev hjemmegående i flere år. Vi kunne - når vi var sparsommelige - klare os for én løn. Børnene voksede op og begge blev spejdere og deltog i det i flere år. De deltog også i sport og dans. Der skulle vaskes og stryges meget, så det var rart at have god tid til det.

Der gik en del år. I Gentofte var det meget svært at skaffe hjemmehjælpere. Vi var to, der fulgtes ad til kontoret. Vi blev ansat og vi blev begge meget glade for det arbejde. Jeg arbejdede til jeg var 62½ år. Gunnar gik på pension efter 40 års tjeneste. Børnene fik en uddannelse. Nu er vi begge fyldt 87, men klarer hjemmet ved fælles hjælp.

Inga Rasmussen

Agnete Andersens Erindringer

*Agnete Andersen har skrevet følgende, som er afleveret til arkivet i 1997
I Årsskrift 1997 kan man læse om Agnetes skoletid*

*Agnete Andersen blev født i 1925 som sine forældres første barn.
Hendes forældre kom begge fra Møn, men købte gården i Oure, da de
blev gift i 1924. Forældrene hed Hans Peter Hansen og Kristine. Agnete
blev døbt Marie Agnete, men kaldtes Nete. Tre yngre søskende er Inger,
Rita og Jens Jørgen.*

*Agnete bosatte sig ved sit giftemål på en ejendom i Maglebrænde. Her
levede hun et aktivt liv og var til det sidste drivkraften for bevarelsen af
Maglebrænde Forsamlingshus.
Agnete døde 2007.*

Når vi ikke var i skole, måtte vi hjælpe til med arbejdet hjemme.
Hjemme var for mig en gård i Oure. Gården, matr.nr. 1a, ligger ved den
gamle brugs. Jorden, der tilhørte gården, er nu solgt fra, men da jeg var
barn, havde vi 40 tdr.ld jord, køer, heste, grise, høns og ænder, så der
var nok at tage fat på.

Foruden far, mor og vi fire børn var der en karl og en dreng, dvs. der var
en rimelig stor husholdning at passe og det uden de hjælpemidler, vi har
i dag. Grøntsager dyrkede vi selv i »madhaven«, kød fik vi ved at slagte
gris, kalv og fjerkræ. Tillige havde vi hvert år en stor flok hanekyllin-
ger, så der var mange søndagsmiddage med hanekyllinger. Til hverdag
fik vi mest saltet kød og flæsk, navnlig flæsk - sådan rigtig fedt og bæv-
rende - føj, det kunne jeg ikke lide. Så måtte jeg nøjes med kartoflerne
og så selvfølgelig formaden, der kunne være grød, vælling, øllebrød,
sødsuppe, bollemælk, kærnemælkssuppe, gule ærter, grøn kålssuppe og
almindelig kødsuppe med hjemmelavede melboller. Efter disse supper
fik vi gerne pandekager eller klatkager med syltetøj.

En gang om ugen kom fiskemanden. Han kørte på cykel med en fisheske på styret. Der var levende torsk, levende fladfisk og sild. Jeg husker, man fik 3 pund sild for en krone. Det værste var at blive sat til at skære hovedet af de sprællende torsk, men de var i hvert fald friske. Sildene havde sommetider røde øjne. Det var, hvis de var lidt overgemte. Om efteråret, når høstsilden kom, fik vi en kasse sild, som blev saltet ned i en tønde til spegesild. Inden de blev alt for salte, blev de brugt til kogesild til morgenmaden. Senere blev de taget lige fra tønden og flået og skåret i stykker til en fedtemad.

Morgenmaden, som vi kaldte frokost, blev spist kl. 8, når morgenarbejdet i stalden var overstået. Den bestod af havregrød eller davre. Det var en slags øllebrød kogt af halvt øl og mælk med rugbrødsklumper i. Det smagte meget godt. Der var også spegesild og rugbrød til dem, der kunne lide det og hjemmebagte hvedekager til kaffen ovenpå. Til aften var der hjemmelavet spegepølse, leverpostej, ost og marmelade til rugbrødet. For det meste fik vi en gang brasekartofler eller stuede kartofler til at lægge bund med. På rugbrødet smurte vi fedt, som var smeltet af fedtflommerne af de grise, vi slagtede. Det var altid spændende, hvor fyldt krukken blev. Det var jo ikke sådan nogle magre svin, som dem vi slagter nu. Fersk kød fik vi ikke ret tit. Det var kun, når der lige var slagtet. Der var jo ikke noget, der hed fryseboks, så kød og flæsk blev saltet ned i et stort sulekar. Når det skulle bruges, blev det lagt i vand et par dage, for at trække noget af saltet ud, før det blev kogt sammen med kål eller grøntsager. Til jul blev ænder og gæs slagtet. Først blev dun og fjer plukket af tørt ned i en balje. Disse dun og fjer blev gemt i poser oppe ved skorstenen for siden at blive brugt til dyner og puder. Derefter blev dyrene skoldet i gruekedlen, hvor vandet stod og kogte. Dernæst blev de fjer og pinde, der var tilbage, plukket af. Til sidst skar vi dyrene op og pillede fedtet af tarmene. Det blev sammen med det andet andefedt blandet med svinefedt og brugt til at smøre på brødet. De ænder, vi ikke kunne nå at spise ferske, blev puttet i sulekarret og blev til »sprængt and«. Det smagte virkelig godt til julefrokosten.

Maden blev lavet på komfuret, hvor der blev fyret op om morgenen med avispapir og risbrænde. Ilden blev så holdt vedlige hele dagen med

større brændestykker. Det var vort arbejde at sørge for, at der hele tiden var noget i brændekassen. Der skulle også være en til at røre i gryden, når der blev kogt vælling eller grød, ellers sved det på - det gjorde det sommetider alligevel, hvis der var for meget fyret på. Bag på komfuret var en vandgryde, hvor der altid var varmt vand til opvask og til at vaske sig i. Man skulle altid huske at fylde koldt vand i, når man havde taget af gryden. Vandspanden stod ved siden af komfuret på en taburet. Vandet skulle hentes ved vandposten ude i haven. Når spanden var tom, var det fristende at lade som om, man ikke havde taget det sidste. Der var en øse til at tage vandet med. Den var bundet fast til komfurstangen med en snor, for ellers var den der ikke, når man skulle bruge den.

Engang vi slagtede, skulle Anna, som altid kom og hjalp til, når vi havde særlig travlt, bruge en øse vand i bryggerset. Hun fyldte øsen og trippede rask afsted hen mod døren. I det samme gik døren op og en fremmed mand kom ind lige i det øjeblik, hvor snoren strammede - og vandet i øsen kom ud imod ham. »Nå, I slås nok med vand« sagde han. Vi unger grinede, men Anna blev noget stram i masken.

Anna var et lyspunkt i vores tilværelse. Hun kom, når der var storvask, hovedrengøring, slagtning og i høsten - og det var hende, der kom og var »barnepige«, hvis far og mor skulle bort. Hun sang viser for os, og hun kunne mange. Jeg husker »Det skæve ottetal« og »Ingeborg på 5. sal« - »En svensk konstabel fra Sverige« og flere. Og så kunne hun fortælle om de pladser, hun havde haft, så vi så de mennesker for os. Når hun var der, var det også hende, der forsynede mor med bysladderer, men det måtte vi ikke høre. Så lukkede de døren til bryggerset, hvor de stod med storvasken.

Om lørdagen blev der gjort lørdagsrent over hele huset. Gulvene blev vasket, spisekammeret set efter for indtørrede madrester, som vi unger havde set vores snit til at sætte til side, når vi ryddede af bordet. Det var for at slippe nemmere fra opvasken, som vi skiftedes til at tage. Nå, men hvad der blev gemt i ugens løb, kom altså frem om lørdagen, når en af os skulle gøre spisekammer rent og den anden vaske op. Lamperne skulle pudses og have fyldt petroleum på. Vi fik først elektricitet i 1938, så der var ikke særlig lyst nogen steder. Især i stalden, hvor

vi havde flagermuslygter, var der noget dunkelt. Glassene på lygterne sodede meget let til, når man prøvede at skrue dem op for at få mere lys. Messingstangen på komfuret blev også pudset og alle familiens sko skulle have en omgang. Der var sandelig ikke noget, der hed weekend.

Efterhånden som vi blev større, måtte vi være med til at passe dyrene. Jeg lærte at malke, da jeg var 10 år. Jeg fik derefter tildelt en gammel skikkelig ko, som jeg malkede hver aften. Først senere måtte jeg også op om morgenen for at malke. Om sommeren, når køerne var på græs, stod vi op kl. 5, spændte Tulle for enspændervognen og kørte ud i marken for at malke. Vi skulle gerne nå at komme hjem med mælken, før mælkekusken kom for at tage mælketønderne med til mejeriet. Vi skulle i skole til kl. 7, når det var vejr til gymnastik.

Om sommeren var der meget arbejde i marken, som vi kunne være med til. Man kunne blive sat til at køre »frøharve« med en enspænderhest for at ødelægge noget af alt det frøkrudt, der spirede frem - også dengang. Man havde jo ikke alle de sprøjtemidler, der bruges nu. Roerne skulle radrenses og håndluges i hver fald 3 gange, så når vi var færdig med en omgang, kunne vi begynde forfra. Der var også et godt stykke kartofler at luge og der skulle stakkes hø. Køer og kvier skulle flyttes flere gange om dagen og de skulle trækkes til vand en gang om dagen. Det var dårligt, vi kunne få tid til at hakke i køkkenhaven og hjælpe med at plukke bær i haven til at sylte. Der skulle »pudses æg«, så de var klar, når æggemanden kom. Han vejede æggekurven med en bismervægt og lagde æggene ned i nogle store firkantede kasser. De var ca. 1 meter på hver led. Der var nogle paprammer til at holde dem fra hinanden, så de ikke gik itu, når han kørte med dem på sin hestevogn med jernhjul. Mor fortalte, at det var æggemanden, der vejede os børn, da vi var helt små, så man kunne se, om vi trivedes, som vi skulle.

Om efteråret skulle roerne trækkes op med håndkraft. De blev pløjet løse med en roeplov. Derefter trak vi dem op og bankede dem sammen 2 og 2 for at få jorden til at falde af. Derefter blev de lagt i rækker. Toppen blev hugget af med en roekniv og roerne smidt sammen i bunker, så de var lette at læsse på vognen med en greb, når de skulle

køres hjem eller i kule til vinterfoder til køerne. Det var et vådt og beskidt arbejde, så vi var glade, når det var overstået. Kartofflerne skulle også tages op. Anna og hendes mand, der hed Jens Peter hjalp til mod at få hver 7. række, så de havde kartofler til deres forbrug. Far solgte en del kartofler hen ad foråret, når folk havde opbrugt dem, de havde høstet i deres egne haver.

Om høsten var der alt kornet, der skulle stilles op i travehobe og siden køres hjem og sættes i hæs, hvor det stod til tærskværket kom sammen med alle tærskfolkene. Værket blev trukket af et damplokomobil. På det kunne man få stegte æbler, hvis man var gode venner med Emanuel, der passede vidunderet. Der blev fyret med kul i det store glødende gab. Der var hentet en hel vognfuld til det samme. Alle tærskfolkene skulle have mad, så Anna var hentet til hjælp, og så stod det ellers på kødbollesuppe til hele selskabet. Ak ja, sikken en fest, som fik en brat ende, da far købte et tærskværk og en elektromotor. Derefter var det slut med alle de fremmede høstfolk - kornet kunne tærskes fra marken ved hjælp af egne tillagte folk. Nu var det bare et slæb og vi var glade, hvis det blev regnvejrs - klogere var vi jo ikke. Men for at vi ikke skulle blive alt for glade, blev vi sat til at luge gård. Der var toppede brosten i gården og der kom masser af ukrudt op mellem stenene, og det var lettest at trække op, når det lige havde regnet - det var mest vejpileurt, der kunne have nogle meget lange rødder, så det sad godt fast.

Indkøb

Vi boede lige ved siden af brugsen og på den anden side af gaden var der en købmand, så de daglige indkøb klarede vi nemt. Vi havde »bog« i brugsen, så det vi købte, blev skrevet i bogen og gjort op en gang om måneden og betalt. Der kom en bager med brød en gang om ugen - det var også på kredit. Han gav basser, når der blev betalt. Der var også et lille bageriudsalg i byen, men det var mest kager og ispinde, han solgte. Thorvald havde en rygeovn nede bag i haven, der fik vi røget vore spegepølser, når vi havde slagtet. Desuden var der skomageren, som forsålede vore sko og der var to smede, en cykelsmed og en tømrer i byen. De klarede reparationer af huse og redskaber, skoede heste og den slags.

Til venstre Ore Brugsforening, til højre Agnetes barndomshjem

Smør og ost fik vi hjem fra mejeriet med mælkemanden. Vi havde en »smørbog« vi sendte med, når vi skulle have noget. Smørret var i 1 kg-pakninger. Vi fik 2 kg ad gangen og $\frac{1}{2}$ ost. Den kunne godt nå at blive tør, før vi fik spist den.

Når vi skulle have nyt tøj, gik mor og Anna til Stubbekøbing, når der var udsalg. Så blev der købt rester til nye kjoler til os piger og til skjorter til vores lillebror. Mor syede alt vores tøj. Anna skulle have en ny hat for sine roepenge - den gamle var rædsom »tørv«, sagde hun til vores store morskab. Når indkøbene var færdige, gik mor og Anna på »konditten« og fik kaffe med flødeskumskager, før de vandrede hjem igen. Mor havde ganske vist en cykel, men Anna havde ingen. Hun fortalte os, at da hun blev gift, var hun velhavende. Hun havde både cykel, symaskine og forlorne tænder i munden! Så alle de store udgifter var klaret.

Fritid

Hvad lavede vi, når vi havde fri? Om sommeren legede vi udenfor om aftenen. Der kom gerne en del andre børn hen hos os og så spillede vi rundbold i indkørslen eller mor lærte os sanglege i haven. Hvis vi havde tid om eftermiddagen, gik vi i vandet. Vore marker gik jo helt ned til stranden og vi blev så vasket på den måde. Der var jo ikke noget, der hed badeværelse, så vi brugte stranden - også i høsten, når vi var færdige med arbejdet.

Det kunne ske, vi fik lov at gå i biografen søndag eftermiddag ude i Stubbekøbing. Den første film, jeg så, hed »Bange for bussemænd« og det blev jeg så! Det var vist nok en børnefilm. Ellers var det danske film med Lau Jun. som førsteelsker, der var foretrukne. Man samlede på filmbilleder af heltene og man samlede Richs-billeder og glansbilleder, som man byttede i skolen. Også sølvpapir og flødekaramelepapir var samleobjekter.

Om vinteren løb vi på is på gadekæret eller kælkede. Der var altid sne om vinteren i trediverne eller også husker jeg forkert. Om aftenen spillede vi kort og vi skulle læse lektier. Det skete også, at vi dansede i bryggerset - vi skulle jo lære at danse polka, rits-rats, skomagerpolka og andre børnedanse. Det var uden musik, man talte takten eller sang til. Jeg kunne godt lide at læse, så jeg lånte byttebøger i skolen. Der var også en roman i avisen, som jeg skulle følge med i, selv om mor sagde, at jeg hellere skulle stoppe mine strømper! Håndarbejde var ikke mig, men mine to søstre broderede mange fine ting med »tællesyning«, som de havde lært i syskolen.

Familiebesøg

Når vi skulle besøge vore bedsteforældre og anden familie, skulle vi med rutebilen ned til Grønsund og med damperen til Hårbølle på Møn. Derfra med rutebil til Damme og så enten gå derfra eller leje Harald Andersen, der havde en lillebil til at køre for os resten af vejen. Al vores familie boede på Møn, så det var en hel rejse hver gang. Mor var altid sidst færdig, når vi skulle med rutebilen. Hun skulle jo først have os unger »lavet til.« Far kunne kun klare sig selv, hvis hans sko var pudset og

tøjet lagt frem. Han kunne ikke holde vores lillebror, så han ikke skulle grise sig til igen. »Nej«, sagde far »han fedter mig til, sæt ham på gulvet.«

Grønsund færgeleje med overfart til Haarbølle. Færgeruten blev indstillet i 1943, da dæmningen mellem Bogø og Møn stod færdig.

Vi blev også sendt på sommerferie hos vores mormor. Det føltes som en landsforvisning, fordi det var langt ude på landet og både mormor og morfar, der boede der, var ældgamle i vores øjne. Desuden var det noget mærkeligt mad, vi fik med undtagelse af honningmaden. Den var der rigeligt af, for den ene morbror havde bier og vi fik i reglen også en krukke honning af ham, når honningen blev slynget. Men vi var glade, når vi kom hjem, der var alligevel mere civiliseret, syntes vi.

Højtider

Julen begyndte med rengøring både ude og inde. Der skulle slagtes gris, gæs og ænder og alle kagedåserne skulle fyldes med småkager: Brune kager, jødekager, vanillekranse, kyskager (hvide og gule marengs) og pebernødder. De sidste skulle bruges til at spille kort om i juledagene. Der blev også bagt »mørke klejner« - det er dem, der kan trykkes et hul

i til at fylde med syltetøj - helst gelé. Juleaften fik vi andesteg med rødkål og ris a'lamande, men jeg tror ikke der var mandel i.

Vi havde samlet nogle nødder, som vi legede »effen« eller »ueffen« med eller »hvad for et træ roder min gris under«. Vi havde naturligvis også juletræ. Vi købte træet af nogle, der kørte rundt og solgte. Det blev pyntet med hjertekurve, englestiger og kræmmerhuse, som vi havde lavet af glanspapir og silkepapir. Desuden med fehår, englehår og julelys, så det lignede de juletræer, vi har nu. Vi fik også julegaver, men set med nutidens øjne, var de meget beskedne - lidt legetøj, et par nye ankelsokker eller en krave.

Der var også en del overtro, mor gerne så overholdt, selv om det ikke var så strengt som i hendes barndom. Man måtte ikke strikke i julen. Hvis man gjorde det, fik man krogede fingre og man måtte ikke tale om rotter og mus, så fik man huset fuldt af dem. Til nød kunne man benævne dem »de store og de små« - og der var virkelig mange både store og små, så man kunne nemt komme til at sige noget om dem uden at tænke over det.

Til nytår fik vi også andesteg, og når den var spist, skulle vi ud på gaden og lave nytårsløjer. Løjerne bestod i at bytte om på de havelåger, folk ikke havde taget ind eller flytte rundt på andre løse ting. Der var også lidt nytårskrudt, men børn havde ikke penge til ret meget af den slags. Jeg husker, far gik ud og skød sit jagtgevær af op i luften - så var det nytår skudt ind.

Efter nytår skulle man være opmærksom på månens nytårsny og sørge for at have en skilling eller et stykke brød i hånden. Det, man havde i hånden, når man så nytårsnyet, kom man ikke til at mangle i det nye år.

Til fastelavn klædte børn sig også ud dengang og »løb fastelavn« rundt til husene i byen og sang »boller op og boller ned, og boller i min mave. Hvis jeg ingen boller får, så laver jeg ballade«, men de ville nu hellere have en skilling.

Til påske var hønsene begyndt at lægge æg igen efter vinteren og så

skulle vi have æg i sennepssovs og vi skulle have »ni slags grønt« langfredag. Helst et æble på fastende hjerte påskedag - det var svært, men sommetider var der da runkne æbler tilbage i kælderen. Eller vi kunne købe en kasse frasorterede æbler for 1 krone hos Sass-Nielsen, der havde en frugtplantage.

Til pinse var der nogle steder skovbal på åben estrade. Det startede med børnebal om eftermiddagen, så der kunne vi få afprøvet det, vi havde lært i danseskolen hos Hansen Skade i Åstrup Forsamlingshus. Der var også børnebal nede ved Oure Strandhotel - ligeledes på åben estrade. Det skete flere gange i løbet af sommeren, når der alligevel var bal for de voksne unge om aftenen i Selskabelig Forening.

Om sommeren var der marked i Stubbekøbing med luftgynger og andet gøgl og der var ringridning, hvor bønderkarlene red på de store tunge arbejdsheste. Rigtige rideheste var der ikke mange, der havde. Senere kom sommermarkedet til at hedde høstfest. Så var der høstfestbal på Freys Hotel både ude på åben estrade og inde i salen. Det var et værre gedemarked, så mange mennesker var der. Dosseringen blev illumineret med konservesdåser med brændende petroleum - det så meget flot ud, når det spejlede sig i vandet.

Åstrup sogns konfirmander i 1940.

Agnete var syg den dag billedet blev taget og er derfor ikke med.

Vinteren 1939-40 gik jeg til præst hos provst Degenkolw i Moseby. Det var en time 2 gange om ugen og da det var en meget streng vinter med meget sne og 20-30 graders frost, måtte vi tit gå derned, så transport-

tiden var den længste. Når vi kunne cykle tog det ½ time, der var jo 7 km. Vi blev konfirmeret i april 1940 i Åstrup Kirke. Derefter var man voksen og skulle arbejde hele dagen hver dag - det var lettere at gå i skole.

9. april 1940 blev Danmark besat af tyskerne og hverdagen blev en anden med mangel på mange ting. Det er beskrevet i et hæfte, som Stiftmuseet i Maribo udgav i 1985 »Hverdagen under besættelsen. Til det skrev jeg et bidrag. Det blev vi opfordret til i husholdningsforeningen, hvor jeg dengang var formand i den lokale forening i Maglebrænde.

Færgemanden Søren Ladefoged.

Gustav Malmros

Om Marie Grubbe er der skrevet romaner. Den adelige frøken fra Herregården ”Tjele” der – to gange gift, først med Frederik d. 3.s uægte søn Ulrik Frederik Gyldenløve, lensmand på Vordingborg slot og senere norsk statholder, og derefter med justitsråd Palle Dyre – drager udenlands med Søren Sørensen Møller, en gemen kusk fra hendes faders gård for til sidst at havne som færgeskone i Borrehuset ved Grønsund på Falster. Et sådant liv er i sig selv en roman, og som sådan er det også blevet behandlet af både I.P. Jacobsen, Steen Steensen Blicher og af H.C. Andersen, foruden at Holberg i en af sine epistler fortæller om sit ophold hos Marie Grubbe i Borrehuset 1711, da han er flygtet for den store pest i København.

I alt hvad der er skrevet om Marie Grubbe, har Søren Sørensen Møller været en sekundær person, endskønt han for Marie Grubbe selv blev det centrale i hendes tilværelse, efter at hun 1690 - 46 år gammel – blev skilt for anden gang. Hvordan parrets skæbne har formet sig, fra de drog bort fra Danmark, til de havner som færgefolk ved Grønsund, ved man meget lidt om. Det er blevet behandlet meget romantisk af digterne, men det har sikkert været hårdt og belastende for dem begge og ikke mindst for Marie Grubbe. Søren Sørensen Møller, også kaldet Søren Ladefoged fordi hans far havde været ladefoged på en hovedgård i Hvornum i Jylland, har sikkert ofte været en streng herre at omgås. Alligevel bliver de to gift og da de tager Borrehuset i besiddelse som færgefolk, får man hold på deres tilværelse.

Forinden har parret opholdt sig en tid på Møn, hvor Søren Ladefoged var kvartermester hos kommandør Schønebøll i Stege. Parret vakte en vis opsigt, og sognepræsten i Stege ønskede dem hurtigst muligt bort fra øen igen. Alle, både indlændinge og udlændinge søger did for at se dette bekendte ”scandalum”, beretter den gode præst. Bort kommer de også men ikke længere end over på den anden side af Grønsund.

Medvirkende til "skandalen" på Møn er også, at Møns kommandant, den tyske generalløjtnant von Plessen, af og til henter Marie Grubbe til sit hovedkvarter på Nygård (nu Marienborg), hvor han lader hende spille på lire for sine gæster.

Den 23. august 1699 dør Christian d. 5., og hans dronning, Charlotte Amalie, skal have enkesæde på Nykøbing slot, der har stået ubenyttet siden Sophie Amalies død i 1685. Slottet er stærkt forfaldent og store reparationer og ombygninger er nødvendige. I forbindelse hermed beslutes det, at der ved Grønsund skal bygges et hus på 6 fag til en "vedfoged", som skal have opsyn med dronningens favnebrænde, der skal sejles fra Grønsund til Nykøbing, og når det bliver Søren Ladefoged, der får stillingen, må det nok tilskrives Marie Grubbes herkomst og hendes bekendtskab med Charlotte Amalie fra den tid, hun var gift med Ulrik Frederik Gyldenløve og færdedes ved hoffet.

I fæsteregistret fra 1706 hedder det under Åstrup sogn, at Søren Sørensen, forrige kvartermester hos Skoutbynacht Schiønebølle på Møn, antager det hus, som er opsat ved Grønsund færgebro. Han får huset at bebo uden afgifter, men skal til gengæld have "agt og opsyn med det favnebrænde, som udi i højeste herskabs tjeneste af amtets underliggende skove bliver nedført, at det sættes udi i lovlige favne og levere det ud igen, når skippere på Hendes Majestæt Enkedronningens vegne med behørigt bevis ankommer, så og give agt, at ingen underslæb dermed forgår, ej heller at nogen der ved stedet eller udi nærværelsen noget favnebrænde eller andet brænde udi læssetal udskibes eller sælges". Det tillades ham at holde sig en båd til at føre folk over fra den falsterske side til Møn, men han må ikke lade nogen passere, der ikke er forsynes med lovligt pas og bevis. Til huset bevilges en td. sædeland af de knolder, hvor der intet græs slåes, og han skal have agt på kongelig majestæts enge, som nu høstes til Skjørringe. Indfæstning skal han ikke betale.

Hermed har Søren Ladefoged og Marie Grubbe fået hus og hjem på Falster, og nogle formentlig gode år oprinder for parret, uden at Søren Ladefoged dog af den grund falder til ro.

I efteråret 1709 åbenbares det, at han har været Marie Grubbe utro med en pige i Næs, Dorthea Andersdatter. Først angiver hun en bådskarl som fader til sit barn, men i herredsretten indrømmer hun, at Søren Ladefoged både har lokket og slået hende til at lyve. Søren Ladefoged tilbyder at aflægge ed på, at han ikke er far til barnet, men da det kommer til stykket, tør han alligevel ikke, og han bliver derfor dømt, som rette barnefader og til at straffes herfor på sin yderste formue. Det betyder nu ikke så meget, for da hans bo bliver gjort op, vurderes det kun til 9 rigsdalere. Men søndag d. 15. december 1709 må såvel Søren Ladefoged som Dorthea Andersdatter stå frem i Åstrup kirke til offentligt skrifte og bekende deres synd.

Året efter rager Søren Ladefoged uklar med Skjørrings forpagter, fordi han ulovligt har taget mere jord i brug end en den ene tønde land, der er tillagt ham i fæstebrevet. Striden ender med, at Søren Ladefoged må betale 10 rigsdaler for det, han har brugt af den jord, der hører til Skjørringes forpagtning.

Men så retter Søren Ladefoged henvendelse til kongen om tilladelse til at overtage den pågældende jord, en engstrækning, nær Borreknolden mod at betale leje til kongen efter jordens hartkorn, og enkedronningen på Nykøbing Slot, Charlotte Amalie, har stadigvæk noget til overs for parret, for hun anbefaler via sin marskal Søren Ladefogeds ansøgning overfor kongen. Stiftsamtmand Lützov bliver bedt om en erklæring i sagen, og overfor rentekammeret redegør han udførligt for Søren Ladefogeds stilling, fortæller om den jord, der oprindeligt hører til Borrehuset, og hvor meget Søren Ladefoged har taget ved selvtægt. Stiftamtmanden oplyser også, at Søren Ladefoged ved sidste auktion over ladegården havde meldt sig som forpagter eller fæster af Borren, hvor der almindeligvis avles 50 læs hø. Forpagteren påstår, at Skjørringe ikke kan undvære disse 50 læs hø, hvorfor Søren Ladefogeds tilbud afvises. Stiftamtmanden mener derimod, at Borren ligger så langt fra Skjørringe, at den nok kan undværes, hvorfor han ikke har noget imod, at den pågældende jord overlades til Søren Ladefoged mod, at Skjørringe naturligvis til gengæld får et afslag i sin forpagtningsafgift.

Trods stiftamtmandens velvilje får Søren Ladefoged alligevel ikke sin forpagtning. Rentekammeret er bange for følgerne. Der kan jo være andre, der får lyst til et stykke af kongens jord, fordi det ligger belejligt. Resultatet bliver, at kongen meddeler Søren Ladefoged, at ”denne ansøgning formedelst konsekvens ej kan bevilges”.

Halvandet år senere – på Marie Grubbes 68 års fødselsdag i foråret 1711 – sker så det ulykkelige, at Søren Ladefoged ved et vådeskud under et drikkegilde kommer til at dræbe den ene af tre skippere, der er kommet til Grønsund for at hente brænde til Nykøbing Slot. Søren (Ladefoged) Møller bliver arresteret og sidder i lang tid fængslet på Nykøbing Slot, hvor slotsfogeden Jens Gymos, året efter, altså i 1712, til sidst må anmode om, at Søren Ladefoged snart må få sin dom, ”fordi bekostningen ved fangens underhold vokser til stadighed”. Henvendelsen bærer også frugt, kort tid efter dømmes Søren Ladefoged til tre års strafarbejde på Bremerholm, Mens Søren Ladefoged sad fængslet på Nykøbing Slot et det, at Marie Grubbe får besøg af Ludvig Holberg, der er flygtet for pesten i København i 1711. Mødet mellem de to, som Holberg skriver om i en af sine epistler, har været behandlet i et tidligere årsskrift (I 2001. red.), og skal derfor ikke omtales yderligere her.

Gustav Malmros

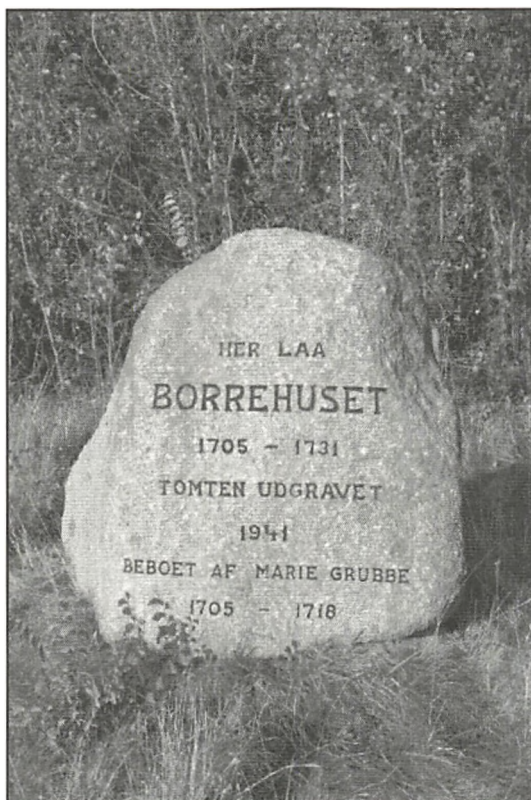
Artiklen er skrevet af Gustav Malmros i slutningen af 1980-erne, men siden er der dukket ny viden op.

Søren Møller indsættes på Bremerholm den 19. august 1712 og overføres den 4. marts 1714 til Kronborg, hvor man grundet Store Nordiske Krig har brug for fæstningsarbejdere.

Hidtil har man troet, at han som så mange andre døde under opholdet på Kronborg, men i 2008 sætter to slægtsforskere, i jagten på deres aner, det foreløbigt sidste punktum i historien om Søren Ladefoged og Marie Grubbe. De studser over en sætning i en kirkebog i Allerslev under begravede i 1717: »Søfrens Søfrensens Hustrue i Ugledie Mad. Grubbens«

Så nu er spørgsmålet: Overlevede Søren Sørensen Møller straffearbejdet og vendte tilbage til sin Marie, hvorefter de to flyttede til Ugledie i Allerslev Sogn på Sydsjælland?

Noget tyder på det, for ifølge samme kirkebog kan man læse at 4. søndag efter Trinitatis i 1717 blev Søfren Søfrensen Møller i Ugledige trolovet med Margrete Hansdatter og parret fik 3 børn: Hans, Else og Christoffer. Søren Møller døde i 1736.

Stenen på tomten efter Borrehuset, der brændte 1731.

Stubbekøbing Avis

for 100 år siden

Lokalhistorisk Arkiv har Stubbekøbing Avis 1860-1967 og de bliver brugt flittigt. Slægtsforskere kan ind i mellem finde lige den lille ting de mangler, da vi har en registrant over alle personlige bekendtgørelser fra 1861 til 1933. Andre leder i dem for at finde en bestemt begivenhed, og senest er de blevet studeret af en forfatter, der er ved at skrive en bog om skibsforlis.

Selv om man begynder at bladere i dem for at finde noget bestemt, bliver man nemt optaget af at alt muligt andet, som lige fanger blikket.

Sådan kan man i en helt tilfældig avis fra 1909 finde følgende:

Lørdag den 16. januar:

Stor præmiemaskerade afholdes i Vejringe Forsamlingshus søndag den 24. januar til fordel for Aastrup Sygekasse.

Indgangen åbnes kl. 5. Maskering fra kl. 6½ - 8½. Derefter bal til kl 2. Der vil blive uddelt præmier til de 2 smukkeste damemasker og de 2 mest komiske herremasker.

H. Allert leverer musikken. For god garderobe og beværtning vil der blive sørget.

Bestyrelsen

Samme dag oplyses det, at »Nr. Ørslev Folkehøjskole begynder Pige-skolen den 3. maj. Eleverne kan - ved henvendelse til Skolen - få understøttelse fra Elevforeningen.«

og at »Det forenede Dampskibsselskab sejler fra København til Stubbekøbing hver Mandag Eftermiddag og fra Stubbekøbing til København hver Onsdag Eftermiddag.«

samt at »Nottelmanns Konditori anbefaler sig med et meget stort og smukt Udvalg i alle Store Kager, 5 Øres Kager, Småkager, Chokolader og Konfekter. Specialitet: Kransekager og Fødselsdagskringler. Større Bestillinger bringes over alt.«

I avisen dagen efter, søndag den 17. januar står der at Stubbekøbing kommunale valgliste omfatter 708 vælgere,

at Missionshuset holder møde søndag aften kl. 8. Missionær Jens Damsboe, Nakskov taler,

at slagter P. Hansen køber fede og magre søer og orner,

men slagter Petersen køber store, fede søer til højeste pris.

Det Classenske Fediecommis afholde skovauktion ved Halskov Vænges skovfogedbolig fredag den 22. januar kl. 11.

Hos vognmand W, Petersen, Stubbekøbing er 2 røde ifolede hopper 5 og 6 år gamle sat til salg,

og en lille brun jysk hoppe, 10 år gl. står til salg på Bregninge skole.

Hos Chr. Boas sælges russiske galoscher i ekstra gode kvaliteter og i alle størrelser.

Børnestørrelser fra 1,50 kr.

Johanne Petersen åbner den 22. januar en systue for kjolesyning på Elversvej i Stubbekøbing.

Afholdslogen »Tro og Haab« afholder møde hver lørdag aften kl. 8. Oplysninger fås ved henvendelse til L.Chr.Hansen, Oure, J.Chr.Hansen, Næs og H.J.Andersen, Vejringe.

Stubbekøbing Teater spiller mandag d. 18. januar kl. 8 præcis:

»Jeppe på Bjerget«, komedie i 15 akter af Holberg og derefter kl. ca. 10:

»Han går på Kommers«, farce i 4 akter af Nestroy.

Ovenstående er bare et udpluk af 2 avisers annoncerider

Fra Arkivet

Karin Suhr Rasmussen

Lokalhistorisk Forenings generalforsamling faldt i år på samme dag som vinteren, så fremmødet var ikke ret stort. Jeg har derfor valgt at bringe min beretning fra generalforsamlingen i lidt redigeret form:

Lige som på mange andre områder har kommunesammenlægningen også spøgt på arkivområdet. Det er nu faldet på plads, og det store harmoniseringsspøgelser er manet i jorden, så alle de lokalhistoriske arkiver i Guldborgsund kommune fortsætter, som de hidtil har gjort. Måske under lidt andre forudsætninger, med krav om samarbejde og nogle fælles budgetting, men ingen er blevet stillet ringere, end de var i de gamle kommuner.

Arkiverne på Falster har i mange år – ja siden 1985 – holdt et årligt fællesmøde, hvor vi har orienteret hinanden om, hvad vi gik og lavede, og dermed også inspireret hinanden. I 2006 kom Sakskøbing og Nysted med. Samtidig har alle arkiverne samarbejdet i kraft af deres medlemskab af de lokalhistoriske arkivers amtsforening, hvor netop arkiverne i den nuværende Guldborgsund kommune har været meget aktive. Så vi kendte hinanden godt i forvejen. Samarbejdet består i, at der nu er oprettet et arkivråd, som bla.a. er arkivernes kontakt til kommunen.

De lokalhistoriske arkiver har altid haft mange besøg af slægtsforskere, der har skullet forske i kirkebøger og folketællinger.

Det har forandret sig i de sidste år, hvor rigtig mange er begyndt at bruge Internettet til slægtsforskning, især efter at statens arkiver har fået affotograferet alle kirkebøger og folketællinger og lagt dem på nettet, så vi nu alle sammen kan sidde derhjemme og slægtsforske. Det betyder, at det er andre spørgsmål, folk kommer med til arkivet. Nu har de tjek på fødsels- og dødsdatoer og måske også antallet af børn. Men hvor boede de? Hvor kan de ha' arbejdet, hvis de f.eks. var modelsnedkere? Findes der billeder af dem eller deres hus? Osv.

Og da der samtidig er blevet flere slægtsforskere, nu da det er blevet så nemt, og man ikke nødvendigvis skal køre rundt til forskellige arkiver,

så betyder det, at vi har lige så mange besøg, som vi altid har haft. For det viser sig jo tit, at man alligevel har brug for et besøg på arkivet, eller i al fald nogle supplerende oplysninger, som måske også kan skaffes ved at sende en mail. Det er der mange, der benytter sig af.

Er der nogen der har lyst til at prøve at finde bedsteforældre og oldeforældre på internettet, men ikke lige ved hvordan man gør, er man altid velkommen på Lokalhistorisk Arkiv, hvor vi gerne hjælper - også hvis man hellere vil gøre det på gammeldags vis og se i de »rigtige« kirkebøger.

I maj måned havde vi en lørdag eftermiddag besøg af en gammel skoleklasse, der gerne ville se Stubbekøbingfilmen. Samtidig besøgte de naturligvis arkivet og fandt bl.a. skolebilleder og spejderbilleder, og det gjorde også, at nogen kom i tanker om, at de måske havde noget, der var interessant for lokalhistorisk arkiv, og på den måde har vi efterfølgende fået tilsendt flere spændende ting, bl.a. en cd med billeder af LMAFs ejendom, der lå her mellem Vestergade og Dosseringen, og som der næsten ikke er noget tilbage af.

Jeg fortalte sidste år om en fantastisk hjemmeside om Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted-Banen. Den er nu færdig og Erik Pedersen, som har lavet den, har samtidig sendt os en DVD med alle sine billeder af stationer og kørende materiel.

Udover at hjælpe besøgende og besvare spørgsmål pr. mail, er der jo også et omfattende registreringsarbejde. Vi har i 2008 konverteret vores registreringssystem til en mere moderne udgave, som bl.a. betyder, at vi nu kan scanne billederne ind i forbindelse med registreringen. Det betyder også at alle de gamle billeder, som vi har ca. 9000 af også skal scannes, så det er ikke noget vi bliver færdige med de første pr år.

Internettet og mail og scanning. Det er ikke til at komme uden om, at det er de her maskiner, der mere og mere bliver omdrejningspunktet. Det har vi også taget konsekvensen af i vores formidlingsarbejde, da vi

har oprettet en blog på nettet. Når det her i første omgang er blevet en blog og ikke en hjemmeside, er det fordi det er knap så tidskrævende at få i gang, men vi bruger den nærmest som en hjemmeside. På bloggen kan man få oplysninger om arkivet og finde links til forskellige sider, man kan få brug for, lige som der ligger et par små historier, som vi har taget fra årsskrifter. Det er Tine Perlt, der har stået for arbejdet med bloggen, og jeg synes den er fin og opfylder behovet.

Det er altid dejligt, når der bliver udgivet lokalhistorisk materiale på den ene eller anden måde som den omtalte hjemmeside om Stubbekøbing-banen, og som Vera Jørgensens erindringsbog om livet på Næsgaard og Lokalhistorisk Forenings jubilæumsskrift, som i 2008 har erstattet det mere beskedne Årsskrift. Både jubilæumsskriftet og den medfølgende DVD er flot og professionelt arbejde, som vi kun kan glæde os over. Især er jeg glad for interviewene på DVD'en.

Jeg vil slutte med at sige tak. Tak til de frivillige medarbejdere, der hjælper med registrering, og hvad der ellers er at hjælpe med, tak til arbejdsgruppen for jeres altid positive opbakning, for hyggelige møder og udflugter, og fordi I passer lørdagsvagterne så flot.

Til sidst vil jeg sige tak til Lokalhistorisk Forening for den fine måde, I markedsfører lokalhistorien på. Det er altid spændende at se jeres program og deltage i jeres møder.

Formandens beretning 2008-2009

Generalforsamlingen den 10. februar 2009.

En personalechef spørger en jobansøger: »Jeg ser i dine papirer, at du har fødselsdag den 30. september - må jeg spørge hvilket år?« Svar: »Hvert år«.

Nu er det jo sådan med stigende alder, at hvis man er heldig, kan nogle kalde én for åndsfrisk eller ungdommelig. Først er man ung, så yngre og ja, måske ungdommelig. Fhv. biskop over Roskilde Stift fabulerer i avisen over alder. Han forsvarer - sin egen - alderdom ved at huske os på, at i gamle dage, mere præcist i det gamle Rom, var det altid gamle og dermed erfarne mænd, der styrede rigets sager. Det såkaldte senat. Og senat betyder netop gammel.

Hvor vil jeg hen i en årsberetning med fænomenet alder? Jo, nu er det gamle foreningsår jo slut og det er tid til status. - Akkurat som når man kommer op i årene.

Foreningsåret har som vanlig budt på mange gode oplevelser. 5 foredrag med diverse emner. Dog havde vi det sjældne men kedelige islæt, at vi den 24. april fik et afbud fra fordragsholderen i allersidste øjeblik. Det drejede sig om optakts-foredraget til udflugten til Sjællands Odde og slaget ved Odden. Jeg vil straks ile med taksigelser for medlemmernes store overbærenhed og tålmod. Det var ikke muligt at effektuere en plan B.

Men turen til Sjællands Odde i maj gik heldigvis så nogendelunde efter planen og med vanligt fint sommervejr.

2008 var udråbt til Sangens År og til understøttelse af dette fik vi den fremragende museumsinspektør Ove H. Nielsen fra Maribo til at fejre sangens år. På vanlig lun og varm facon sang vi os igennem denne dejlige aften.

Fyraftensturen til Stubbekøbing Kirke med Anna-Elisabeth Jensen var en dejlig oplevelse. Vi fik mange gode og ret usædvanlige oplysninger om kirken både indvendig og udvendig.

Johannes Larsens liv og virke i Kerteminde lærte vi at kende på en dejlig septemberdag, hvor vi også travede en tur i det milde fynske landskab ned til Ladby Skibet.

Årets største begivenhed var dog foreningens forestående 25 års jubilæum. Den 20. november havde vi den glæde at præsentere jubilæumsskriftet og medfølgende DVD ved en lille reception, hvortil vi havde inviteret foredragsholdere, de medvirkende i DVD-en og producenter af samme samt sponsorer og andre, der havde bidraget til skriftet - 40 Personer i alt. Det var en rigtig god og hyggelig eftermiddag med sædvanlig hygge og snak. Vi fik pæne omtaler i medierne og til vores store overraskelse sælges skriftet rigtig godt.

Den 5. januar oprandt så dagen, som vi både har talt meget om og arbejdet meget på. Nemlig Lokalhistorisk Forenings 25 år jubilæum. 60 glade og rare mennesker var med til at gøre dagen festlig og en god dag at mindes. Vi benyttede lejligheden til at udnævne 3 medlemmer til æresmedlemmer af foreningen, nemlig Ulla Jensen, Hans Jakobsen og Carlo Hansen.

Sammenfattende kan vi sige, at året har været et dejligt afvekslende år med mange gode timer, takket være ikke mindst Jer, kære medlemmer. Tak for Jeres trofaste opbakning ved alle vore arrangementer.

Jeg vil benytte lejligheden til at takke for al den hjælp - al den støtte - foreningen har modtaget i årets løb.

Tak til bestyrelsen for godt og loyalt samarbejde. Stor tak til arkivet for megen hjælp og gode idéer, ikke mindst ved udarbejdelsen af jubilæumsskriftet, men også i mange andre sammenhænge. Tak til Biblioteket for husly, vi føler os altid velkomne og hjemme her og møder kun velvilje og støtte.

Til Gunvor Fisker skal vi rette en stor tak for din medvirken med dine musikalske fingre ved vores foredrag. Det er et stort plus at have den levende musik og du er altid hjerteligt imødekommende, når vi skal planlægge et musikalsk indslag. Tak for det.

Også de flittige hænder ved oprydning og især opvasken samt andre praktiske opgaver har vi grund til at takke meget for Jeres beredvillighed og hjælpsomhed.

Lad mig slutte med et citat fra min farmors poesibog:

Vej strengt - giv så
Tænk ret - skriv så
Søg havn - bliv så
Gør gavn - hvil så.

TAK.

Vibeke Ravn-Mortensen

Formandsskifte i foreningen

På generalforsamlingen i 2004 aflagde foreningens mangeårige formand, Kristine Asser Hansen sin sidste beretning som formand for Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing. Ved den efterfølgende konstituering valgte bestyrelsen til ny formand Vibeke Ravn-Mortensen, der i en årrække havde været foreningens kasserer.

Det var et godt valg, bestyrelsen traf og foreningen fik - også denne gang - en formand med stor arbejdssevne og ildhu. Udover - sammen med den øvrige bestyrelse at sørge for gode foredragsholdere og veltilrettelagte udflugter - bidrog Vibeke med mange gode indlæg til dette årsskrift. Nævnes skal også jubilæumsskriftet med tilhørende DVD, som blev udgivet i anledning af foreningens 25 års jubilæum i januar 2009.

Vi vidste, at Vibeke - efter at være blevet alene - havde planer om ændringer i sin tilværelse og forstod tilfulde, hvor vanskelige sådanne beslutninger kan være. I foråret 2009 fik bestyrelsen meddelelse om, at Vibeke den 1. maj 2009 ville flytte til Nykøbing Sj. Suppleanten Edith Due Petersen blev indkaldt til bestyrelsen, der efterfølgende konstituerede sig med undertegnede som formand og Asger Klüver-Jensen som næstformand og kasserer.

Ved Lokalhistorisk Forenings møde på Biblioteket i april dette år forsøgte vi så godt som muligt at takke vor afgående formand. Som et synligt bevis for vore gode ønsker havde vi købt en beskeden gave - 4 påskeæg fra Den kgl. Porcelænsfabrik - idet vi lidt egoistisk udtrykte ønsket om, at gaven ville få Vibeke til at tænke en smule på os også fremover. En så god periode må ikke gå i glemmebogen hverken hos os eller Vibeke.

Og så blev jeg formand! Har blot et år været medlem af bestyrelsen, men jeg tror mange kender mig fra andre sammenhænge. Jeg er født og opvokset ved Holbæk på Sjælland. Efter nogle år på andre egne kom jeg sammen med min familie ved nytårstide 1971 til Næsgaard, hvor

min mand var ansat som lærer. I årene 1987-2000 havde vi på grund af arbejde bopæl i Vestjylland. Vi beholdt dog i disse år vort lille landsted her i Vejringe og dermed den nære tilknytning til egnen - i alle årene med den bagvedliggende mulighed en dag at vende tilbage, hvilket så skete ved årsskiftet 2000.

Bestyrelsen ønsker, at foreningen må fortsætte på samme gode måde som hidtil, dog under skyldig hensyntagen til skiftende tider og medlemmernes forventninger. Vi vil bestræbe os på at leve op til denne opgave og glæder os til godt samvær med Jer også fremover.

I dette årsskrift sender vi en varm hilsen til Vibeke med en stor tak og mange gode ønsker.

Med hilsen til alle læsere
Solvejg Mølbjerg

Bliv medlem af

LOKALHISTORISK FORENING STUBBEKØBING

Nærmere oplysninger fås hos:

Solvejg Mølbjerg	54 44 27 59
Asger Klüver-Jensen	54 44 43 15
Bent Blomquist	54 43 80 24
Else Nymand Sørensen	54 44 18 51
Edith Due Petersen	54 44 11 09

Eller på Lokalhistorisk arkiv, telf. 54 73 15 68
Arkivleder Karin Suhr Rasmussen